

A SZÖRENY VÁRMEGYEI
HAJDANI OLÁH KERÜLETEK.

PESTY FRIGYES,

L. TAGTÓL.

(Olvastatott a M. Tud. Akadémia 1875. október 4-iki ülésén.)

BUDAPEST, 1876.

A M. TUD. AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ-HIVATALA.

(Az akadémia épületében.)

A Szörény vármegyei hajdani oláh kerületek.

Magyarország délkeleti része, mely a mult század közepe óta a változó politikai rendszerek mintaiskolájává használtatott, és sok oly intézményt mutatott fel tarka változottságban, mely másutt e hazában ismeretlen volt, a régibb századokban is különleges térképet, és külön fejezetet az alkotmánytörténetben igényelt magának.

Ezen állapotok, melyek annak idején a nemzet érdekei által igazolva lehettek, de a mai alkotmányos theoria előtt meg nem állhatnak, a felismerhetlenségig elmohosodtak az idők viszontagságai által, és a köztudomásból egészen kivesztek, csak egyes jelek mutattak arra, hogy e vidéken némi eltérés fordul elő az ország szokásos berendezésétől, és hogy a történetnyomozóra itt oly feladat vár mint a bányászra, ki a felszínen talált némely érczes kövekből utasítást vesz magának, hogy a talpa alatti földet minden irányban aláaknázza.

Nagy Lajos korában némi nyomát találjuk annak, hogy Krassó vármegye és a határos szörényi bánság egyes geographiai kivételeket mutat, melyekkel bizonyos szervezeti sajátságok is jártak. A nevezett király parancsa folytán ugyanis Trötöl János szörényi bán 1376. évben a határokat Mutnok és Kárán községek közt bejárja és megigazítja, minthogy Mutnoki Bogdán és fia István, Radul, Vojnik fia, és más mutnoki nemesek közt egyrésztől és a káráni lakosok közt másrésztől, hosszadalmas vita folyt ezen határookra nézve. A felek azonban még későbbben is nyugtalanzkodván és pörlekedvén, Perényi Miklós szörényi bán 1391. évben a négy kerület (nobiles et kenezios quatuor provinciarum) t. i. S e b e s, L u g o s, K á r á n és K o m j á t h i nemeseit és kenézeit kihall-

gatta, és nyilatkozataik alapján a peres földeket a Mutnoki-aknak ítélte oda.

A nevezett négy kerület területileg egymással érintkezett, és ok nélkül nem történik, hogy ezekről nem mondatik, miszerint valamely vármegye keblében feküdtek.

Temeselyi Désfy Péter kenéz, és testvérei Halmágy, Kristofor, és Mihály a Padis hegytövében a miháldi kerületben birták Krivapatak, és Patak nevű helységeket. Azonban Dán oláh vajda egyszer az országba betörvén, a határos miháldi kerületet pusztitá, mely alkalommal a nevezett kenézek birtokjogait igazoló oklevelek is megsemmisültek.

Zsigmond király tehát János szörényi bánnak 1390. évben a dolog megvizsgálását meghagyá, a ki Sebes, Lugos és Miháld »vármegyék« nemes és más állású lakóit kihallgatván (a nobilibus et alterius status hominibus Comitatum Sebes, Lugos, et Myhald) kedvező jelentést tett a királynak, ki is azért a Deésieknek új adományt adott.

Hogy ezen majd provinciák, majd Comitatusoknak nevezett kerületek oláh kerületek voltak, noha ilyeneknek még nem neveztetnek, mutatja későbbi történetük.

Pár évvel az előadottak után t. i. 1406. évben Zsigmond király a komjáthi districtusban fekvő Lópataka, másképp Mihalanecz nevű helységet, mely összesen tíz jobbágytelekből állt, Dénesnek Csuka fiának új adományként adományozza, így megjutalmazni akarván Dénesnek érdemeit a Hervoja elleni hadjáratban, mely a múlt télen valamint a folyó nyár idején az utóbbi ellen indított. Érdekel bennünket itt megtudnunk még azt, hogy Dénes és az ő testvérei, valamint szülei és elődjek ezen helységet már eddig is *more keneziatu*s, az az a kenézek módjára birták. Az új adomány alkalmával azonban Zsigmond király Dénest és testvéreit és azok gyermekeit az ország nemesei sorába emeli, de csak a királyi tetszés tartamára: *nostro tamen duntaxat beneplacito per durante*.

Hogy a sebesi egykor külön kerület volt a káráni-tól, nemcsak a fenebbi közleményből kitétszik, hanem abból is, hogy az aradi káptalan egy 1422. évi kiváltságlevele szerint Libanmezeje másképp Vozestje nevű falu a káráni kerü-

letben feküdt, és hogy a káráni kerületnek külön pecsétje volt. Így 1575. évben a káráni kerület ily körirású pecsétet használt: *Sigillum districtus Karan*. A sebesi kerületnek saját pecsétje nem volt, hanem hivatalos iratait névszerint megnevezett, a kerületben lakó 4 vagy 6 nemes ember pecsétjével erősítette meg. Így 1439. évben a sebesi kerület nemessége és kenézei jelentést tesznek a temesi főispánoknak hogy Bizerei Lado és fiai mindig hűségben megmaradtak, és a jelentést pecsét nem létében (*propter carentiam sigilli*) négy nemes ember, és pedig Mutnoki János, Pagancsi Jakab, Macskási János és Bizerei János pecsétjével hitelesítették. Hasonlóképp 1440. évben Mutnoki Dénes, Világf(al)vi János, Bobul Mihály, és Fiáth Ferencz, — 1447. évben Bizerei Miklós, Mutnoki Dénes, Örményesi Fiáth, Macskási Lukács, Bobul Mihály és Sztan András pecsétjével él a kerület. Azon kételyt, vajjon ezen kifejezés: »*propter carentiam sigilli*,« nem azt jelenti-e, hogy a sebesi kerületnek volt ugyan hivatalos pecsétje, hanem véletlenül kéznél nem lévén, a nemesek magán pecsétjei vétettek igénybe, — eloszlatja azon körülmény, hogy a sebesi kerület összes nemessége 1448 évben egy ítélet végén akként nyilatkozik: *Districtus vero proprio sigillo carens, cum sigillis quatuor virorum nobilium . . . . praesentes consignare curavit.* «A kerület pedig saját pecséttel nem bírván, a jelen iratot négy nemesnek pecsétjével megerősítette.»*) Hasonlóképp Margai Jakab és Rayn vajda szörényi albánok 1478. évben Bizerei György javára hozott ítéletükben azt mondják, hogy *propter carentiam sigilli proprii districtus*, az ítélet négy nemes ember pecsétjével hitelesítettett, a kik névszerint maga Margai Jakab az albán, Váralyai András szolgabíró, Mutnoki Mihály és Macskási Demeter.

Van azonban nyoma, hogy a karansebesi districtus később mégis élt saját pecséttel. Erre több a példa, de — a mi elég különös, — mind csak 1599. évből való. Így ez évben nemcsak a »karansebesi ispánok pecsétes levelei« hanem még határozottabban a vármegye pecsétje említetnek. A castella-

*) A négy nemes ember neve: Mutnoki Bogdán, Bobul Mihály, Nacza Miklós és Magorai Bálint.

nusok Nyakazó István ellen, ki Priszakán a Temes vize által elrombolt malomgátot nem akarta csináltatni, marasztaló ítéletet hoztak, kiadván erről »az uarmegiwknk pecsetjeuel« megcrösített bizonyásglevelet.

A káráni kerület nyoma csakhamar eltűnik, és nem lehet kétség, hogy a sebesibe beolvadt, úgy miként a hajdan két külön Sebes és Kárán oppidumok egyesülés által Karansebes várossá lettek.

A szörényi bánság politikai helyzetének megértésére nélkülözhetetlen a határában alakult kerületek ismerete.

A sebesi kerület eredete régibb a többieknel vagy legalább emlékezete megelőzi a többiekét.*) Midőn Szeri Pósa krassói főispán 1352. évben Mutnoki István fiainak a Mutnokpataka nevű elhagyatott földet adományozza, a birtokosokat egyuttal oly birói hatalommal ruházza fel, a melylyel a knézek in provincia Seebus vannak ellátva. Azonban a rablás, tolvajlás és gyujtogatás bűne a sebesi bíró elé tartozónak mondatott (ad sedem iudicis ad Sebes.) Miért utasítá a krassói főispán a nagyobb bűnök feletti biráskodást a sebesi bíró elé? és vajjon ő, ki földeket adományozott, miért nem tartá fenn a biráskodást saját magának? vagy ellenkezőleg, miért avatkozott a sebesi kerület ügyeibe? Megfejtí ezen kérdéseket azon körülmény, hogy Szeri Pósa egyszermind sebesi ispán — Castellanus de Sebus — is volt. Különben a karansebesi kerület elég jellemzőleg még 1439. évben is provincia Sebes neveztetik. Igaz, hogy azon időben a provinciának régi értelme rég elveszett, de midőn ezen szó, mely a 12-ik és 13. században csak az ősvármegyékre vonatkozott, a karansebesi vidékre alkalmaztatott, azzal mindenestre a kerület politikai jelentősége elismertett.

A districtus elnevezés mellett, mely 1370 óta leggyakrabban használtatik, már a Comitatus elnevezéssel is találkozunk, és Beken, Pojan és Pojanicza falvak 1489 in Co mi-

*) Az ilyédi castellanusok majdnem egykoruan említettnek ugyan, a sebesiekkel, de nem az ilyédi districtus. Azon Ubul mester, ki a 13-ik században mint Comes de Sebesvár említettik, és kiben a Kállay család első ismeretes őseit tiszteli, valószínűleg a szörényi Sebesvár várnagya volt. Districtusról akkor épen szó nem lehetett.

tatu de Sebes fekvőknek mondatnak. Ez előfutára a 16. századbeli hivatalos írásmódnak, a midőn már a magyar nyelv sűrűen használtatott még a haza ezen részeiben is, és a midőn Karansebes vármegyéről, vagy Karansebes vármegyének tartományáról szóltak a törvényszékek.

Midőn Zsigmond király 1394 évben Macsova és Dobregoza, a sebesi vár tartozandóságai között fekvő falvakról azt mondja, hogy ő ezen falvakat a sebesi vár hatósága és hatalma alól kiveszi, és azokat Mutnoki Bogdánnak új adomány czimén adományozza, önkénytelen a vár ispánsági intézményre gondolunk, mely az ily eximálások és adományozások által apránként szétmállott. A 14. század végén azonban a várispánságok már rég elenyészvén, Zsigmond király új adományának csak az az értelme van, hogy Macsova és Dobregoza falvak eddigelé csak a kenézi hivatalnál fogva lévén a Mutnokiak kezén, és így a sebesi vár hatalma alatt állván, a király, nevezett falvakat a sebesi vár hatósága alól kiveszi, és örökösödési joggal a Mutnokiakra ruházza át, kik ez által — noha az oklevél világosan ki nem mondja, — valóságos nemesekké lettek.

A szörényi bánság kerületei eddigelé nem úgy említették, mintha köztük valami közösség léteznék. Legfeljebb három, négy kerület neveztetik együttesen, de csak úgy mint három, négy vagy több magyar vármegye is említettik, ha például az adományozott jószágok több vármegyében fekszenek. A 15. század közepe felé neveztetnek a szörényi és krassói kerületek először oláh kerületeknek, és ezen jelleggel 7 vagy 8 kerület ruháztatott föl. Ebben áll a közösség.

Hunyadi János kormányzó Temesvárott 1451. jun. 8-án kelt levelével meghagyja a hét oláh kerület szolgabírának (nobilibus viris Iudicibus nobilium septem sedium valachicalium) hogy összehíván a tartomány hét oláh székének nemesseit bizonyos határnapra, a törvénykezés székhelyére (nobiles comprovinciales praescriptarum septem sedium valachicalium ad unum certum et brevem terminum sedis vestrae Iudiciariae) kikiáltott közgyűlés által (per modum proclamatae congregationis generalis) tartsanak vizsgálatot az iránt, vajjon Csornai Mihálynak, fiának Miklósnak, és testvérének Balázsna van-e Dranko várára (a mai Drenkova) és kerületére

birtokjoga. A hét oláh kerületnek törvénykezési helye Sebes városa volt, oppidum Sebes, a hol az aradi káptalan és a kormányzó küldöttje 1452 esütörtökön vizkereszt napja után megjelenvén a comprovincialisok kihallgatását megkezdték. A kihallgatott comprovincialisok voltak:

Halmos,
Karansebes,
Lugas,
Miháld,
Krassófo,
Borzafő,
Komiáth

tartozandóságaiából (de pertinenciis stb. Az oklevél nem mondja: districtus.)

Ime tehát a hét oláh kerület neve, mely akkor létezett.

Már a csanádi káptalannak 1369. évi határjáró levele Temes-megyei Egerszeg faluról, mely akkor a jeles Himfy Benedek bolgár bán birtoka volt, Komjáthi provinciáról szól, és abból egyszersmind megértjük, hogy a kerületnek nevet adó Komjáthi falu a mai Jerszeg Krassó megyei falu közelében feküdt. Ezen Jerszeg azonos a régi Egerszeggel. De a komjáthi kerület Zsigmond király oly gyakori pénzzavaraiban is szerepel. A két Hunyadi János, Vajk fiai t. i. az Arad-vármegyei Papi nevű oppidum zálogjogi birtokában voltak, mert a királynak 1200 magyar arany forintot kölcsönöztek. A király kérelmére azonban ezen birtokot, minden jövedelmeivel, és a Maros folyón levő révjog (vadum) felével, mely Papihoz tartozott, visszaadták, sőt a király zavarán segitendők, annak még további 300 magyar arany forintot kölcsönöztek. Ezen 1500 arany forint biztosítására Zsigmond király a két Hunyadi Jánosnak 1435. évben Komjáthi oppidumot az egész hozzá tartozó területtel együtt elzálogosítja, fogadván, hogy őket azoknak birtokában a visszaváltás idejeig megvédelmezendi. Ily módon közel 25 esztendeig voltak a Hunyadi testvérek a komjáthi kerület birtokosai, akkor azonban a kerület maga fáradozott, hogy régi helyzetét visszanyerje.

V. László király Bécsben 1457-ben Keresztelő Sz.-Já-

nos napján kelt levelében olvassuk, hogy a komiáthi kerület oláhjai Gamzai Vasa nevű emberüket küldték hozzá, tőle azt kérvén, hogy ámbár Zsigmond császár és király Hunyadi Jánosnak a komiáthi kerületet bizonyos pénzösszegért elzálogosítja, ők még is Hunyadinak és fiainak az egész összeget már visszafizették, és ez okból kérik, hogy a komiáthi kerület a többi 7 kerülethez, melyektől Zsigmond király elszakítja, visszacsatoltassék. V. László király nagyon kedvesen vette az oláhok hűségí nyilatkozatait ex parte vestrae universitatis, és universis et singulis volahis nobilibus et kenezys districtus Komyath intézett levelében ezt a kerületet a többi 7 kerülethez visszakapcsolja, még azon esetre is, ha az oláhok tán még egészen vissza nem fizették volna azon összeget, a melyért a kerület elzálogosítva volt.

Még kell jegyezni, hogy ha a komiáthi kerület lakosai visszakapcsoltatásukat a többi hét oláh kerülethez szorgalmazták, akkor a fenebbi felsorolásban egy kerület elmaradt, mert ezek fent csak a komiáthival együtt tesznek hét kerületet. És a dolog ugy is van, mert a fenebbiekhez még az ilyédi kerületet hozzá kell számítani. Minthogy az oklevelek 1451. évben 7, de 1457. évben már 8 oláh kerületről beszélnek, világos hogy ezen hat évi időközben, egyik új kerületnek kellett hozzájárulni a többiekhez. A mint V. László leveléből látjuk, épen a komiáthi kerület volt az, mely 1457. évben visszakapcsolás által az oláh kerületek számát nyolczra emelte.

A karansebesi kerület a komjáthit már a 16. század második felében elnyelte, mert egy 1584. évi okirat szerint Daszesth, Nagypatak máskép Valemare és Remethe in districtu Karansebes és in pertinenciis possessionis Komjáth fekszik. A komjáthi kerületről hallgat a forrás.

A komjáthi kerületnél nem szabad gondolnunk a Temes megyei régi Komiáth falura, melynek ujkori német telepítői ezt Lichtenwaldnak nevezték el, hanem egy Karansebeshez éjnyugotra fekvő vidékre, melyben a mai Krassó megyei Zorlencz, Remethe, Valemare, Dezesth stb falvak található, noha maga a Komiáth név ezen vidéken az emberek emlékezetéből régóta már tökéletesen kiveszett.

Az ilyédi kerület szintén már a 14 században em-

lítették, és terjedelmére nézve körülbelül Krassó vármegye mai oraviczái kerületének felelt meg. Nagy Lajos király 1363. évi levele említést tesz a szokolári birtokosok panaszáról László kevei főispán és annak ilyédi vicecastellanusai Gergely és Mihály ellen, mint kik a szokolári birtokosok kövesdi jobbágyait erőszakkal Ilyédre (ad villam Ilyeed) huzcolták, és némely földeket Kövesden és Szokoláron elfoglaltak. Ezen korból szép számmal találjuk feljegyezve az ilyédi castellanusok neveit: Igy:

- János, Hench fia,
Kartali Tamás
1325, 1326. Szeri Pósa, és fia
Szeri László.
1382. Miklós mester, Domokos fia.
Al-castellanusok ezek:
Gergely,
Mihály.

Az említett szokolári birtokosok azt állíták, hogy ők a kövesdi földet már az elősorolt négy első ilyédi castellanusok korától fogva bírják, a mi a 14. század első éveire visszamutat.

Tudjuk, hogy Szokolár és Illadia egymással határos falvak Krassó vármegyében, és könnyű eltalálni, hogy ezen Illadia nem egyéb mint a régi Ilyéd, mely már Palatics György bán korában Illadiára változtatta nevét, — ki innét vette fel praedicatumát.

Mátyás király 1464. évben Vrányi János, György és Mihálynak, és egy másik Györgynek új adományt ad a Krassó vármegyében és in districtu de Ilyeed fekvő Werbolcz Marinkolez, Dichyn, Tyuko, Lugoth, és Cseglo nevű falukról, a nevezett adományozottakat ezen jöszágok birtokában oly módon és azon feltételek mellett megerősítvén, melyek alatt az ilyédi kerület többi nemesei szokták birtokaikat tartani.

Ha III. Honorius pápa, midőn 1223. évben Margit konstantinápolyi császárnőt, Imre magyar király hugát, minden jöszágaival együtt különös pártfogása alá veszi, és ezen jöszágok közt Keve vármegyét és várát, és a közönségesen Elyad-nak nevezett királyi prediumot elősorolván, ezen utóbbi alatt a mai Illadia birtokára célzott, akkor mi sem mutat

arra, hogy ezen Illadia akkor már districtus, vagy bármiként a vármegyétől elkülönített terület lett volna. Várnak sem neveztetik még. De a 17. században már nem volt többé districtus, mert akkor Illidia csak egyszerűen Szörény-vármegyei helységnek mondatik.

A districtus kora tehát a 14. 15. és 16. századokra esik.

A miháldi kerületnek első ismeretét nem földirati viszonyokból kapjuk, hanem első főnökeinek említéséből és ezek szintén a 14. század elejére vezetnek vissza.

Előfordul nevezetesen:

1323. Balázs, kir. főlovászmester, Castellanus de Miháld.
1323. Dénes, kir. tálnokmester, Castellanus de Miháld
es de Zsidóvár.
1324. Ugyan ő, Castellanus de Miháld.
1402. Koroghy Fülöp, Comes de Miháld.
1419. Losonczy Zsigmond, Orsova, Miháld, Sebes, Zsidóvár és a többi várak Castellanus.
1559. Gámán Péter, Castellanus districtus Miháld.

A fent nevezett Dénes gyakran a királyi kiváltságlevelek záradékában, az ország dignitariusi sorában említették, a mely körülmény kétséggel nem abból, hogy miháldi castellanus volt, hanem, hogy udvari hivatalt viselt, magyarázható. Koroghy Fülöp ugyan Comes de Miháld czimén fordul elő, de azért a Comes alatt nem kell főispánt értenünk, hanem czimet mely jelentésében a castellanusi hivatalnak megfelelő. Koroghy két évvel később (1404) temesi főispán lett, és egyuttal Comes Sebesiensis, mely kifejezés mint alább látni fogjuk, szintén csak azt jelenté, hogy ő a sebesi districtust is igazgatta. Miért viseli az egy Koroghy Fülöp a Comes czimét majd a miháldi majd a sebesi kerületben? Véleményem szerint azért, mert azon korban a szörényi báni méltóság betöltetlen volt, és így szükség foroghatott fenn, a castellanusok fölébe magasabb állású férfit helyezni. Csakugyan 1404-ik évben a sebesi kerületben külön, ámbár általunk névszerint nem ismert sebesi castellanusok, léteztek, kiket Koroghy Fülöp: castellani nostri in Castro Sebesiensis constituti nevez, épen ugy mint 1402-ik évben az akkori temesi főispán Balogh

János és Wrányi Mihályról mint a maga sebesi castellanusairól szól. Igaz, hogy Losonczy Zsigmond idején szintén nem létezett szörényi bán, Losonczy még sem neveztetett Comesnek, de a helyett ő valamennyi várat tartotta kezében, melyek a szörényi bánságban elterültek. Mind ezen jelenségek daczára nem szenved kétséget, hogy Miháld, a mai Mehadia egy kerületnek székhelye volt, és hasonló szervezettel birt mint a halmosi, komjáthi, sebesi és más ezen vidéki kerületek. I. Ulászló királynak 1440. évi parancsa a csanádi káptalanhoz, miszerint Temeselyi Lászlót, és Dést, in Comitatu seu districtu Miháld fekvő birtokokba beigtassa, nem jelentéktelen bizonyítvány arra, hogy akár Comesnek akár Castellanusnak neveztetett a miháldi várvidék főnöke, a hatósága alatti föld a szörényi kerületek egyikét képezte.

Az itt beigtatott család elődjének emlékéhez van kapcsolva a miháldi kerület első feltünése minthogy Losonczy István szörényi bán Dës fiának Péternek, a ki a miháldi kerületben kenéz volt (kenezē districtus castris regalis Miháld vocati) hű szolgálatait 1387. évben a nevezett districtusban fekvő Patak nevű királyi helység adományozásával jutalmazza, azon feltétel alatt, hogy ő és utódai a mindenkori miháldi castellanusnak évenként Szent Mihály napján minden telek után három garast, Szent György napján pedig természetnyeiük ötvened részét fizessék, miként ezt a többi szabad kenézek is tenni kötelesek.

Zápolyai János király hatalma az ország ezen részében elég szilárd volt e korban, azért Zenthe Pált azon hűtlenségeért, mert Ferdinánd király pártjához szitott, a miháldi kerületben fekvő jószágainak elkobzásával büntette, és azokat 1529. évben Sebesy Mihálynak adományozta.

Kevés az, a mit a halmosi, másképp halmágyi kerületeiről tudunk, és melynek neve az almási völgyben maradt meg, mert Mehadiától délnyugatra vezet. Egy évnélküli oklevélben a Kállay család levéltárában elősoroltatnak némely hatalmaskodások, melyek nobiles kenezii in districtu Halmas commorantes remetei Himfy Imre, László és Miklós kárára Cosgya nevű faluban elkövettek. Ezen ügynek idejét a 15. század második vagy harmadik tizedére teszem, mert ak-

kor élt három ily nevű Himfy testvér. Bizonyossá növi ki magát ezen feltevés azon körülmény által, hogy Remetei Imre, István fia 1430. évben Radnitz Miklós német lovagrendi vitézt felkérte, hogy közte, valamint a halmasi kerület kenézai és nemesi közt bizonyos birtokviszonyi és hatalmaskodási ügyben igazságot szolgáltatasson.

Különben a halmosi kerület alig említettik más alkalmal, mint midőn valamely helységek ezen kerületben fekvőknek mondatnak; említésre méltó, hogy Mátyás király 1484. évben Gerlistyei Jakabnak Rudaria, Prilipecz, Marsina, és egyéb falvakat, a halmosi kerületben új adománykép adományozza.

A Karas folyó forrásánál létezett hajdan egy Krassó fő nevű falu, mely az érsonlyai várhoz tartozott, és egyik oláh kerületnek nevet adott. — Ér-Somlyó mint a kerületnek főhelye, a mai Sémak táján, kezdetben nem volt királyi vár, a mi Róbert Károly 1335. évi leveléből kitetszik, mely arról értesít, hogy László kalocsai érsek, a maga castellanusát Thouka-t de Ersumlya et de Karasofw bizonyos ügyben bírói teendők végett kiküldötte. Utóbb, ugymint 1364. évben Dorman János vicecastellanus de Crassowfew említettik, kinek szolgálai György és Vybar Himfy Lőrincz három jobbagyát, midőn a mezősomlyai vásárról hazatértek, az uton kirabolták, és egyiket közülök megöltek. Ezen ügyet Krassó vármegye, nem pedig a kerületi hatóság vizsgálta meg, — a mi a jogkör szempontjából figyelmet érdemel. Castellani de Crassofew, de nem névszerint említettnek 1389. körül is, a Kállay-család egyik oklevelében, Zsigmond király azonban 1392. évben Ér-Somlyót már királyi várnak nevezi, és épen akkor azt a hozzá tartozó Krassófő, Csernócz, Jabolnak, Varadia és Vizvár faluval Perényi Miklós egykori szörényi bánjának új adománykép adományozza azon vitézségeért, melyel a ráczországi hadjáratban a törökök ellen kitünt, — a miből kitetszik, hogy a vár azelőtt is már magán kéznél volt. Egy 1437. évi levélben mondatik, hogy a krassófői castellanus és az oda való népség és kenézek, remetei Himfy Frank birtokát elpusztítani akarták.

Forrásaim a krassófői castellanusokat említik ugyan,

de nem névszerint, nézetem szerint azért, mert Krassófi az érsomlyai várhoz tartozott.

1323. Miklós mester, de Érd-Somlyó et de Krassó.

1335. Thouka, de Ersumlya et Krassófi; a kalocsai érsek castellanusa.

1364. Dormán János krassófi vice castellanus.

1382. Gergely, Castellanus de Érd-Somlyó.

1408. Gyertyánosi Csép Jakab. Ozorai Pipo temesi főispán nevezi őt ér-somlyai castellanusának.

1421. Fejér Péter vice castellanus de Érd-Somlyó.

1454. Szent-miklósi Pongrácz Jakab, Comes de Zsidóvár et de Sumlov.

A krassófi districtus, tudomásom szerint csak 1457. évben említetik, a midőn a 8 oláh kerület kiváltságai megérősítettnek. A hatóságához tartozó helységek soha sem a krassófi kerületben fekvőknek, hanem Érd-Somlyó várához tartozóknak mondatnak. Csak néhány évvel előbb, t. i. 1452. évben tanuskodik Krassói Maro fia György, a krassófi kerületből, hogy Albert király Dranko várát a Csornaiaknak adományozta.

A Berzava folyó forrásánál, és így a mai Resiczától délkeletre, a Capucin hegy tövében, melyből a Berzava ered, lehetett Borzafő falu. Ettől nyerte egyik oláh kerület nevét. László nádor és opuliai herceg 1370. évben a Krassó vármegyei közgyűlésen Bálint kenézt, és királyi jobbagyot, ki Balk fia Péter falujában tartózkodott, és a mely falu in pertinenciis Borzafew feküdt, mint országos bűnöst elítéli. Ez a borzafői kerület első nyoma. Krassófi Orbonás György egy Borzafőben 1400. évben kelt kiváltságos levelet állit ki nagyobbik pecsétje alatt, melylyel egerszegi Himfy Mika nejét Juliánát, és minden ingó és ingatlan vagyonát oltalma alá veszi. Orbonás György nem írja meg hivatalát, de a kiváltság tartalmából tán szabad következtetni, hogy ő a borzafői kerület Castellanusa volt. Bizerei János 1495. évben az ő rész-birtokait, melyek a karansebesi és borzafői kerületben feküdtek, Gámán Györgynek 250 arany forintért az aradi káptalan előtt elzálogosítja. Még egyszer, és pedig 1597. említetik a borzafői kerület, de azon hozzátétellel, hogy a kerület

Szörény vármegyében fekszik. Ezen districtus egy castellanusát is ismerjük, és pedig 1452. évben, — neve Egyed.

A lugasi kerület létezését a 14. században az értekezésem elején közlött adatok eléggé bizonyítják. Meg kell jegyezni János szörényi bárnak 1390. Zsigmond királyhoz intézett jelentésére, hogy ő a sebesi, lugasi, és miháldi kerületek (Comitatum Sebus, Lugas, et Myhald) nemes és nem-nemes lakóiról szól. Itt azonban a Comitatus szó nem jelent Lugas vármegyét, vagy helyettesített alakban Krassó vármegyét, — azon időben Lugas még nem is volt Krassó vármegyének székhelye, hanem Mező-Somlyó, — valamint Sebes, vagy Miháld vármegyére sem gondolhatunk a fenebbi kitételnél, hanem igen is jelent lugasi kerületet, a melynek különleges viszonyai vannak.

I. Ulászló király 1442. év július 14-én megparancsolja az aradi káptalannak, hogy gamzai Turesin Miklós és Kornethi Mihály Lugas kerületbeli oláh kenézeket (pro fidelium servitiourum meritis . . . . walachorum kenesiourum districtus Lugas) Berzós, Csehoaba és Ohabicza helységekben nekik adományozott részjóságokba igtassa be. A király igtatási parancsa szerint ezen helységek a lugasi districtusban feküdtek, és azoknak részét Turesin Miklós és Kornethi Mihály, »János vajda és bán«, értsd Hunyadi János adományozásából tartották kézen, ki ez időben már erdélyi vajda és szörényi bán volt.

A kerület fenállását a 15. században, mutatja azon körülmény, hogy olykor egyes falvak a lugasi districtusban fekvőknek mondatnak. De kerületi minősége alig jelentkezett valami tényekben, és szintoly kevéssé ismerjük azokat, kik a kerületet képviselték. Mátyás király a terület árnylételét még inkább összeszorítja, midőn dengelegi Pongrácz János erdélyi vajda és székelly ispán hadi érdemeit kívánván jutalmazni, 1464. évben neki és testvérének Andrásnak, kir. pohárnok mesternek Zsidóvár várát és Lugos oppidumot, annak kerületével együtt, a Zsidóvárhoz és Lugoshoz tartozó falvakkal, pusztákkal, földekkel és hasznokkal adományozza. Pongrácz János fia Mátyás is adományt nyert Mátyás királytól, és pedig 1487. évben a terjedelmes Szépmező nevű prediumra a

lugasi districtusban, mely azelőtt Dobrotha János nevű nemes emberé volt, ki azonban magzat nélkül halt meg, és így a birtok a király rendelkezése alá került.

Ha Báthory Zsigmond fejedelem 1591. évben Várad Gergely diák egy Lugoson, in districtu Lugosiensi, et Comitatu de Zaránd, vett házát adómentessé teszi, ez nem egyéb, mint az illető fejedelmek kancelláriájának hibája, mert Lugos soha sem feküdt Zaránd vármegyében.

Igen kevés tisztviselőnek neve jutott reánk, a ki a lugosi kerület dolgait intézte. Egyetlen egyet sem tudunk, a ki Castellanus districtus Lugas címet viselt, a mint például Castellanusokat districtus Sebes, vagy Mihály ismerünk. Volt azonban Lugoson erősség, melyet majd castrumnak, majd castellumnak majd végre arxnak írnak, melyben a következő szereplőket találtuk.

1529. Tinkovai Péter, castellanus castris Lugas.

1591. Babos János, azelőtt vicecastellanus arcis Lugas.

1597. Szepsi János, provisor arcis.

1658. Flóka László, capitaneus arcis.

» Rapsai Tamás, provisor arcis.

Ugylátszik, hogy régebb korban a zsidóvári castellanusok voltak a lugosi kerület igazgatói. Erre mutat Macskási Jakab, More János, és Vasa zsidóvári castellanusok (Castellani Castris Sydowar.) 1470. évben kedden pünkösöd napja után Zsidóvárott kelt saját kiadásu levelük, melyben azt írják, hogy ők a lugosi tartomány nemeseivel: in sede nostra Judiciaria unacum Nobilibus comprovincialibus Sedis Lugas, törvényszéket tartván, Margai Jakab és Sysman Sandrin követelése fölött ítéletet hoztak. Ez megfajti azon körülményt is, hogy Losonczy Zsigmond, mikép láttuk, 1419. évben Orsova, Mihály, Sebes és Sydóvár Castellanusának címét viseli, de nem a lugasi várnak is, a mi nem tartóztatá őt, mert rendén volt, hogy Sebes, Lugos, Kárán, és Komjáth districtusok nemeseivel és kenézeivel törvényszéket tartson, és bíraskodjék.

Zsidóvári castellanusok:

1323. Dénes, kir. tálnokmester, egyszersmind mihályi castellanus.

1419. Losonczy Zsigmond, ki egyszersmind Orsova, Mihály, Sebes és a többi várak castellanusa.

1432. Chap László, és testvére István.

1440. Kis Ferencz és János diák.

1454. Szentmiklósi Pongrácz Jakab zsidóvári és somlyói Comes.

1464. Bethlen Gergely.

1470.

}	Macskási Jakab.
	More János.
	Vasa.

1478. Macskási Jakab.

1485. More János.

1566. Endrédi János, »praelectus« Castris Zsidóvár.

Csak mikor a zsidóvári castellanusok megszűnnek, találkozzunk lugosi castellanusokkal, és akkor Zsidóvár fontossága is hanyatlak. Báthory Kristóf fejedelem 1578. évben, és Báthory Zsigmond 1585. évben Zsidóvárt már a karansebesi kerülethez számítják.

A lugasi kerület nemessége mint Universitas nobilium szintén előfordul egy pár esetben. Így midőn 1419. évben Losonczy Zsigmond Kárán városában törvényszéket tart Sebes, Lugas, Kárán és Komjáth kerületek nemeseivel; valamint 1478. évben, midőn a lugasi kerület nemessége esküt tesz le arra, hogy Perlo, és a zsidóvári Váraljának mindig külön határa volt.

Különben Lugas vára és kerülete Mátyás király óta több ízben ment át fejedelmi kézből magán birtokba és viszont. Ferdinand király 1552. március 28-án rendeli, hogy Csálya, Lugas, Zsidóvár és Rékas várak, Lévai Jánosnak, Forgács Jánosnak és Pásztói Jánosnak visszaadassanak. Annak semmi nyoma, hogy a kerület ezen birtoklás ellen felszólt volna. Utóbb a század végén ismét fejedelem kezén van a kerület; minthogy Báthory Zsigmond 1593. oppidum nostrum Lugas, ac castellum in eodem oppido, et districtu Lugas emleget, hol akkor Seredy Erzsébet Palatius György neje la-

kott, miből következtethetni, hogy a nevezett karansebesi és lugasi bán akkor szintén itt székelt.

Még egyszer, és pedig utoljára említettük a lugosi kerület nemessége, a midőn Toysa Miklós lugosi főbíró, Lugos városa s a lugosi kerület senatorai, községe, a nemesség egyeteme és a többi oláhok és kenézek nevében 1609. évben az ellen tiltakozott, hogy Báthory Gábor erdélyi fejedelem nem rég egész Lugos városát, és a hasonló nevű kerületet Szörény vármegyében a maga tanácsosának Némethy Gergelynek adományozta ezen kerületbeli nemesség kiváltságainak sérelmére. — Bethlen Gábor alatt 1615. sept. 27-én a kolosvári diéta Karansebest, Lugast, stb. fiscalis jöszágoknak declarálta. Ezen időn túl a lugosi kerület nemessége homályba van burkolva, s katonai működés foglalja el egyedül a tért, és azon kiváltságok, a melyeket 1654. évben a lugosiak Rákóczy György fejedelemtől nyertek, katonai intézményeket alapítottak meg, melyek az V. László korabeliökhöz képest egészen más természetűek voltak.

Ime mind a 8 kerületnek, mely V. László király kiváltságában előfordul, külön állását több, kevesebb adatokkal igazoltam, de meg kell jegyezmem, hogy ha azok 2—3 századon keresztül mint külön kerületek említettnek is, »oláh« kerületeknek azonban egyedül csak V. László király és Hunyadi János okleveleiben neveztetnek.

Ezen kerületek sokszor valamely vármegyei területhez minden geographiai viszonyítás nélkül fordulnak elő, majd ismét az is mondatik rólök, hogy bizonyos megye keblében fogaltattak. Így leggyakrabban a karansebesi kerület Szörény vármegyében, olykor — mint például 1447. és 1563. évben Temes vármegyében fekvőnek mondatik. A miháldi kerületről nincs tudomásom, hogy valamely megyéhez tartozónak mondatnék, de azért Ozorai Pipo temesi főispán 1425. sept. 3-án Mehadián (in oppido Myhald) törvényszéket tartott, és Temeselyi Désnek, Péter fiának és társainak Jabolesna és Zalyn helységek birtokát, melyért pörbe vonattak, oda ítélte, alapul véve a Csáky Miklós előtt történt egyezkedést. Hasonló eset áll a halmosi kerületről is, erről sem mondatott soha, hogy valamely vármegyéhez tartozott; ezen kerülethez

számíttatnak 1548-ben Jabolesna és Zalyn helységek is, melyek Ozorai Pipo idejében miháldi kerületbeli helységek voltak. Az ilyédi kerület majd Krassó majd Szörény vármegyéhez tartozott, az elsőre példa 1464-ben, a másokra 1537-ben fordulván elő. Továbbá míg a borzafői kerület (1597.) Szörény vármegyéhez számíttatott, addig a krassófői kerület hová tartozandóságáról mélyen hallgatnak forrásaink, Zsigmond király pedig 1390. és 1392. évben Érd-Somlyó várát és a hozzá tartozó Krassófő, Vizvár, Varadia stb. falvakat határozottan Krassó vármegye keblében létezőknek mondja. A komjáthi kerület, ugy látszik, a szörényi bánóság kiegészítő részét képezte, — erre csak egyetlen adatunk van, és pedig 1499. évből, ezen egy példán kívül nincs eset, hogy a komjáthi kerület megyei illetősége említettnek. De minthogy ezen kerület egyes falvai olykor a karansebesi kerületben fekvőknek mondatnak, ezen falvak a karansebesi kerület sorsát követték, és azzal együtt majd Temes majd Szörény vármegyéhez tartoztak. Azon kérdés tehát, hogy ha a karansebesi kerület Temes megyéhez tartozott, hová tartozott a komjáthi kerület? az okiratokból egyenes megoldást nem nyerhet ugyan, de mind a mellett nem nehéz eldöntésü. — A lugasi kerület a 16. század elején Szörény vármegye keblében foglaltatott. Lugos városa 1522. évben a szörényi kerületben (a mi nem más mint Szörény vármegye,) 1553. és 1628. Szörény vármegyében, 1580., 1591. és 1609. a lugasi kerületben Szörény vármegyében fekvőnek iratik. Krassó vármegyéhez egyedül a 18. század végén kapcsolattott.

A déli részeken ezen 8 oláh kerületen kívül még más kerületekről is kell tudomást vennünk. Ugyanis V. László király Pozsonyban 1453. január 30-án kelt levelében Hunyadi János hadi érdemeit hosszasan elősorolván, neki és általa fiainak Görgény várát, Torda, és Déva várát Hunyad megyében, továbbá a Temes vármegyében fekvő Swdya, Monostor, Bosár és Supán nevű »oláh kerületeket« a hozzá tartozó városokkal, falvakkal, pusztákkal és egyéb hasznaival adományozza.*) A statutiót a király elég későn, t. i. csak sept. 14-én

*) Meg van ezen oklevél V. László király saját 1454. évi átiratában a budai kamarai levéltárban NRA. 1524 csom. 12. szám. Közli azt Teleki a müncheni levéltárból Hunyadiak kora X. köt. 356—363.

rendelte el, meghagyván az aradi káptalannak, hogy Hunyadi Jánost Suggya, Supán és Thwerd, temesmegyei oláh kerületek birtokába bevezesse.*) A királyi adományban előforduló bosári és monostori kerületről az ígdatási parancsban szó sincs, — helyette az utóbbiban a thwerdi kerület említetik, melyről meg a kir. adománylevel hallgat. Miért ezen eltérés? Erre minden alapos adat hiányában felelni nem lehet. Tájékozásul azonban még is megjegyzem, hogy a mai Furdia Krassó-megyei helység a 16. és 17. században Ferde név alatt, kerület központja volt, és hogy benne annál is inkább a fenebbi Thwerd, vagy olykor Thwrd nevű kerületet ismerem föl, minthogy a ferdei valamint a thwerdi kerületben többnyire ugyanazon falvak fordulnak elő, melyek ma Furdia környékén találhatók. — A sugyai, vagy sugdiai kerület névadó helységét nem fedezhetem fel, és ha más név alatt lappang, nyelvészetiileg ki nem nyomozhattam, fekvése azonban kétségkívül a Bég mellékére, Kiszető és Facset közé teendő, mert ezen kerülethez tartoztak a mai Leukusest, Radmanest, Rakitta, — melyek akkor magyarabb neveket viseltek — Jersnik, Kládova, Gruin, stb. Bosár a mai Bozsúr, Zsuppán és Monostor Facsetről délnyugatra oly közel fekszenek egymás mellett, vagy is inkább határosak, hogy csudálkozni lehet miképp képezhették egykor külön kerületek központjait.

Volt-e ezen utóbbi kerületeknek, a fenebbi nyolczhoz hasonló, vagy bár mi más kiváltságuk, arról legkisebb tudomásunk nincs, de úgy látszik, hogy a négy kerület lakói ilyen feltevésben és véleményben éltek, mert a 16. század elején a monostori kerület megtagadta Temes vármegyének az engedelmet, miért is az 1518. évi 32. törv. cikk, a monostori, sagyai (értsd a fenebbi sugyai) és morsinai kerületet, — a törvény nem mondja »oláh« kerületet — melyek jelenleg sem Erdély sem Magyarország hasznára nincsenek (qui in prae-

lap, és Fejér: Genus, incunabula ei virtus Joannis Corvini de Hunyadi, 180 lap, Spiess: Aufklärunggen stb után. Fejérből vette Bárány Ágoston.

*) Kemény József ezen oklevelekre hivatkozva azt írja, hogy a sudiai, monostori, bosári és supáni oláh kerületek a dévai uradalomhoz esatoltattak. (Uj Magyar Múzeum 1854. év II. 129. 130. lap.) De olyasmi az idézett oklevelekben egy szóval sem mondatik.

sens nec Transilvaniae nec Hungariae deserviant), és mert ezen kerületek lakosai legnagyobb kárára és veszedelmére vannak az ország lakosainak, Temes vármegyéhez, hová az előtt is tartoztak, visszacsatoltatni rendeli.

Ilyen, a nemzet gyűlése által kimondott lesújtó ítélet után, ezen kerületek soha többé fel nem támadtak.

Léteztek a szörényi bánság területén, vagy közvetlen határánál más királyi várak is, mint Bokcsa, Görény, Peth, Szinicie, Drenkova — de ezek kerületek székhelyei nem voltak, sőt még Szörény és Orsova vára sem, melyek pedig ezen kisebb váraknál hasonlíthatlanul fontosabb szerepre valának hivatva.

Értekezésem folytán több ízben a nyolcz oláh kerület kiváltságaira hivatkozván, azokat a mennyire lehet ismertetni akarom Kiváltságokról, noha districtusok már előbb is léteztek, V. László király ideje előtt szólni nem lehet, mert minőségüket előtte senki sem határozta meg, de hogy már korábban fenállottak, bizonyítja az, hogy V. László csak ezen kiváltságok megerősítésére érezte magát hivatva. Tudomásunk szerint az első megtámadás Zsigmond királytól jött, ki mint előadám, — a komiáthi kerületet a többi 7 kerülettől elszakítja és Hunyadi Jánosnak elzálogosítja.

V. László király 1457. évi megerősítő levele kötelességé teszi a komiáthi, valamint a többi 7 kerület oláh nemesseinek, kenézeinek, és többi lakosainak, hogy a király és az ország szent koronája iránt hűséggel viseltessenek, és az ország határait védelmezzék, átkelő helyein pedig őrködjenek. A kiváltságlevel maga, melyre a király mint a részleteket tartalmazóra hivatkozik, eredetiben nem létezik, ismerjük azonban Báthory Gábor erdélyi fejedelem 1609. évben a (lugasi, sebési, miháldi, halmosi, krassófi, borzafői, komiáthi és ilyédi kerületek oláh nemességéhez és kenézeihez intézett leveléből, melylyel az V. László király által a nyolcz kerület részére adott kiváltságokat megerősíti, átírván egyszersmind értelmük szerint a kiváltság pontozatjait. Azok szerint idegennek (extraneo) a király jószágokat vagy földbirtokot nem adományozhatott, kivéven oly férfiaknak, kik hűséges szolgálataikért az oláhok és nemesek által érdemesnek találtatná-

nak. Senki, még a király sem választhatja el egymástól ezen falvakat, valamint a nyolcz kerületet egymástól. A nyolcz kerületnek egy közös grófja (Comes) legyen, ki igazságot szolgáltatasson, és kitől az országbíróhoz, attól pedig a királyhoz felebbezni lehessen, ha ítéletével megelégedve nincsenek. Ha pedig a főispán vagy az alispán (Comites et Vicecomites) bírságokat akar behajtani, a bírságot adó ember lovait, juhait egyvereit el nem viheti. A bírságokat másképp behajtani ne is lehessen, mint ha a végrehajtó az oláhok szolgabírájával a helyszínére kimegy. Végre az oláh nemeseket és kenézeket adómentessé teszi, és ezek valamint jobbágyaik vagyonát, (res et bona) minden lefoglalás alól (a quorumlibet arrestatione . . . libertasse) felmenti, és mások bírósága alól (a Judicio aliorum) kiveszi. A kerületek oláh nemesei az ország valóságos nemesének tekintessenek. Az oláh nemesek jobbágyai elleni perek az említett nemesek előtt; az oláh nemesek és a kenézek elleni perek pedig az ő főispánjuk előtt folyjanak. Eddig V. László király 1457. évben kelt kiváltságlevelének tartalma.

Kellett az adományozásokra vonatkozólag is bizonyos eltérő szabályoknak létezni, melyek minőségét fájdalom nem ismerjük. Így I. Ulászló király 1444 évben jutalmazni akarván Bizerei Miklósnak és érdektársainak a törökök ellen Hunyadi János alatt szerzett hadi érdemeit, miután a törökök berohanásai alkalmával okirataik elvesztek, neki és testvéreinek Kusklya, Szavoj, mindkét Pathak és Szilfa nevű oláh birtokokról a karansebesi kerületben új adományt ad, »a régi határokkal, és azon feltételek mellett« a melyek alatt a többi oláh birtokok is Karansebes kerületében birtokolthatnak, valamint oly értelemben, »a milyenben az Ulászlót megelőzőtt többi királyok is ezen oláh birtokokat adományozni szokták.« Ezen kifejezések mutatják, hogy az »oláh possessiók« bizonyos »districtusok«-hoz tartoztak, és hogy azok eladományozása egyéb feltételekhez volt kötve, mint Magyarországon más vármegyékben.

Midőn Mátyás király 1464. évben Vrányi Jánosnak, Györgynek és Mihálynak Krassó megye ilyédi kerületében fekvő bizonyos falvakra, új adományt ad, azt azon megjegy-

zéssel kíséri, hogy a Vrányiaknak és örökösöknek a nevezett jöszágokat azon módon és azon feltételek alatt adományozza, a melyek alatt a kerület többi nemesei bírják jöszágaikat.

A sebesi kerület oláh, és más nyelvű lakói, minthogy a törökök gyakori beütései folytán sok elnyomatást, pusztítást szenvedtek, és sokan közülök rabságra hurezoltattak, sorsuk némi enyhítésére, Zsigmond királytól az egész országban vámentességet nyertek; II. Ulászló király is, midőn Temesvárott megfordult, ezen kiváltságot, tekintetbe véve a lakosságnak a törökök elleni érdemeit, és a törökök betörései által szenvedett kárát, 1494. évben megerősíté. Figyelembe veendő, hogy Zsigmond királynak ezen kiváltsága csakis a sebesi kerületről szól.

Ennyiből álltak a kiváltságok a hártvás kiváltságlevelékben, — a valóságban ennél mindig kevesebbet találunk. Legkisebb nyoma sincs annak, hogy a nyolcz oláh kerületnek valaha egy közös főispánja (Comes-e) lett volna, vagy hogy a perek egyenesen az országbíróhoz fellebbeztettek volna. Sőt ellenkezőleg a szörényi, utóbb a karansebesi-lugosi bánok, és a temesi főispánok igen erélyesen avatkoznak be a kerületek ügyeibe, még pedig nem is bitorlás útján, hanem a dolog megállapított rendje szerint. Az egyetlen közösség a Karansebesben működő törvényszék volt, de attól a felterjesztés nem az országbíróhoz történt, hanem minden habozás nélkül Ozorai Pipo, Kinisy Pál, Petrovits Péter, és más Temes megyei főispánokhoz, utóbb pedig rendszerint a bánai táblához Karansebesben, melynek elnökei a lugasi-karansebesi bánok voltak. A törvényszék közössége már 1419. évben mutatkozik, a midőn t. i. Losonczy Zsigmond mint orsovai, miháldi, sebesi és zsidóvári várnagy Kárán városban Sebes, Lugos, Kárán és Komjáth kerületek nemesével és kenézeivel törvényt tartott. A későbbi esetekből nevezetes az, hogy Hunyadi János kormányzó Temesvárott 1451. jun. 8-án kelt levelével a 7 oláh székot felszólítja, miszerint törvényszékük helyére a 7 szék nemeseit (nobiles com provinciales sedis nostrae Judiciariae) rövid határnapra hívja meg a melyen Csornai Mihálynak Dranko várát illető birtokjoga fölött vizsgálatot tartsanak.

Mily kevéssé ment át az V. László féle kiváltság a közéletbe, mutatja azon körülmény, hogy a lugasi kerület oláhjai és kenézei 1609. évben az ellen tiltakoztak, hogy Báthory Gábor fejedelem, — tehát épen ő, ki a László-féle kiváltságokat, még pedig szintén csak 1609. évben megerősíté — Lugas várost és az egész kerületet Szörény vármegyében, kiváltságaik sérelmére a maga tanácsosának Némethy Gergelynek adományozta. Különben mint fent közlöttem, már Mátyás király is 1464. évben Lugas városát és kerületét Pongrác Jánosnak és Andrásnak adományozta.

Azon pörben, melyet Gámán János magtalan halála után, annak rokonsága 1561. évben a kir. fiscus ellen támasztott, ki magát Gámán János örökösének tekinté, és a melynek folytán II. János király a magban szakadt jószágait az ő kancellárjának Csáky Mihálynak adományozta, Pökry Gábor és Pobora Miklós 1563. évben egész Szörény vármegye nevében a beigtatás ellen tiltakoztak, állítván, hogy kiváltságaik szerint a király oly egyénnek, ki Szörény vármegyében nem birtokos, jószágokat nem adományozhat, (ne videlicet maiestas Regia cuiquam in Comitatu ipso Zewrinienſi Bona non habenti, Bona conferri possit.) Ezen ellenmondásra való jogosultság nem hangzik össze V. László királynak a 7 oláh kerületnek adott kiváltságával, mert ebben az mondatik, hogy a király csak hű és érdemes férfiaknak adományozhat jószágot, s a kiket olyannak az oláhok elismernek. Ezen utóbbi meghatározás tehát kevéssé kirekesztő, mert megengedi és lehetővé teszi, hogy adomány utján azelőtt birtoktalanok is jószágot nyerhessenek. Midőn a 17. század végén Szörény vármegye összes nemessége Macskási Péter körül csoportosult, és a Bécsben kinevezett főispánt Száva Mihályt hivatalában el nem ismerte, az ellene tett kifogások egyik legsúlyosbika az volt, hogy Szörény vármegyében nem lévén birtokos, annak főispánja sem lehet. Látjuk, hogy V. László király e részben adott kiváltsága az idő folyamában oly különféle magyarázat és alkalmazást nyert, mely eredetileg a fejedelem szándokában nem lehetett. Az utóbbi esetben az is feltűnő, hogy Szörény vármegye az oláh kerületeknek adott kiváltságot egyszerűen örökségkép magára ruházza, — én legalább semmi

nyomat nem találtam annak, hogy Szörény vármegye külön magára nézve oly kiváltságokat nyert volna, melyek az előadott módon az idegeneknek birtokszerzését megszoríták.

A törvénykezésnél kiváltságokon kívül olykor oláh szokásokról is történik említés, a melyeket azonban jölesz egy kis vizsgálát alá venni. Wadi Kopasz nemes ember a szörényi al-bánok előtt arról vádolta bizerei Gámán Györgyöt, László fiát, hogy nevezett György még apja életében, valamely molnárával felkekedvén Kopasznak egy malmát a Bizere folyón török módra felgyújtotta, és elhamvasztotta. Gámán György a bűnt tagadván, a szörényi albánok 1478. évben őt arra ítélték, hogy tizenkétted magával az oláh kerületek régi és helyeselt törvénye szerint (juxta antiquam et approbatam legem districtuum volahicalium universorum) esküt tegyen le arra, hogy ő mind abban ártatlan, a mit a vád elene felhoz. A közbenjárók azonban kieszközölték, hogy Kopasz, Gámán Györgynek megengedé, miszerint csak másod magával tegyen le esküt, ez a másik egy a Kopasz által választandó nemes legyen, ki Gámán Györggyel együtt esküdjék. Kopasz Bizerei Miklóst választotta, és ez Gámán György büntetlenségére meg is esküdt. Kitétszik, hogy itt a conjurátorok régi intézményével van dolgunk, mely intézmény hazánk és törvénykezésével számtalan bizonyítvány szerint szorosán összefügg, és mely eredetileg sem magyar, még kevéssé oláh intézmény, mint a szörényi al-bánok vélekednek, hanem igen is a régi frank törvényekből származott át hazánkba, mint sok egyéb más ugyanezen forrásból. — Ugyanezen Gámán György 1500 évben is a szörényi bánok széke előtt mint vádlott állt, a fenébbi Bizerei Miklós özvegye, több szakálos ágyú árát kérvén tőle, mire Gámán György azt viszonzta, hogy ő csak két ágyút kapott, azokat pénzen vette Bizerei Miklós kastélyában, és ki is fizette. Minthogy a perlekedő felek állításait az oláh jog követelése szerint, (Jure volachie requirente) bővebben igazolni képesek nem voltak, — a bánok (akkor Gerlistyei Jakab és Macskási Tárnok Péter) Bizerei Miklós özvegyének meghagyták, hogy esküt tegyen arra, miszerint ő két szakálos ágyúnál többet el nem adott. Itt nem a conjurátorok intézménye forog fenn,

mert csak egy személy tesz le esküt. De a bánok nem is az eskü általi bizonyítást állítják ez alkalommal »oláh jog«-nak, oláh szokásnak, hanem azt írják, hogy a felek állításait semmi további okirattal, vagy tanúsággal (documento) az oláh jog követelménye szerint igazolni képesek nem voltak. Egy oláh jogot, mely Magyarországon, vagy annak bármely kis részében gyakorlatban volt, komolyan feltenni senkinek nem juthat eszébe. — Gámán Györgynek nevezett évben még más baja is volt. Török János felesége t. i. Dorottya, Gámán Miklós leánya azt panaszlá, hogy atyjától semmi hozományt nem kapott, és azért az oláh szokás szerint (jure wolachie requirente) Gámán Györgytől és fiaitól, kikre Gámán Miklós részbirtokai átszálltak, hozományi kielégítést vár. Dorottya igényei 60 arany forinttal elégitettek ki. — Midőn Gábre, Bogdán fia, kalugyereni nemes, anyagi szorultságba jött, ezen kellemetlenségen segítendő, a komiáthi kerületben nevezetesen Kalugyeren, Magojest, Rekieze, és Sztremptura faluban fekvő részbirtokait elakarta zálogosítani, és azért 1503. három törvényszéken »oláh szokás szerinte« (juxta ritum volachie) valamennyi szomszédjait és birtokhatárosait, nevezetesen Marthát, néhai Romethei Tamás leányát és Tamásnak minden örököseit felhívá, hogy ezen részbirtokokat zálogba fogadják, és idegen kézre ne bocsássák. — Itt megint nem oláh szokással, hanem ő magyar jogeszmével, a család érdekének szempontjával a birtok fölött van dolgunk, a mely érdek az örökölt birtokra nézve az eladást, elajándékozást vagy elzálogosítást korlátolta, és mely birtokátruházás csakis a rokonok, és ezek után a szomszédok beleegyezésével történhetett, avagy rokonoknak és szomszédoknak a birtokszerzésben elsőseget adott. Ezen joggyakorlat a magyar nemzetnél kétségkívül megelőzi azon kort is, a melyben az oláhok, Magyarországra bevándoroltak.*)

Báthory Zsigmond betörésének Erdély felől, hogy Temesvárt a török járom alól felszabadítsa, habár ezen célja nem sikerült, még is állandó haszna volt, a mennyiben az ál-

*) Lásd Robert Roessler: Romänische Studien, különösen: Die Wohnsitze der Romänen in Mittelalter czinü fejezetet.

tala hadseregével bejárt földet, úgyszólván, a meddig csak híre hatott, hódítmányának tekinté, és bőkezű adományozások által híveinek kiosztogató, és így a birtokos osztályt nemzeti elemekkel szilárdítá. Ez alkalommal a már fent említett monostori, és a marsinai kerületek veszik igénybe figyelmünket. Marsina, vagy régiesen Morsina régibb történetéről nem szólván, csak azt jegyzem meg, hogy Albert király 1439-ben Hunyadi Jánosnak az egész ikusi kerületet elzálogosítá, melyhez akkor Morsina is tartozott, és mely Temes vármegye részét képezte. Ezen a néven maradhatott a morsinai birtok Corvin János herezeg kezén, de nem minden megtámadás nélkül, mert Báthory István erdélyi vajda Hunyad várát Erdélyben, és az ahhoz tartozó Hátszeg, Morsina és Monostor várakat magának elfoglalta, míg bikoli Bikly Jánosnak nagy fáradsággal és sok költséggel végre nem sikerült ezen várakat visszaszerezni, mire aztán 1505. évben azokat a hozzá tartozó falvakkal, jövedelmekkel, ágyúkkal, hadiszerekkel stb. Corvin Jánosnak visszaadta. Brandenburgi György határgróf Morsinának már csak részbirtokosa volt, és midőn 1511. évben Perényi Imre nádornál bizonyos hatalmaskodásért panaszt tesz. Morsináról mint temesmegyei faluról szól. Petrovics Péter az egykori temesi főispán 1554. évben a morsinai és monostori kastélyt, tartozandóságával együtt magának kérte Kazon pasától, Temesvár hódítójától, de ez kívánságát meglagadta. Báthory Zsigmond korától fogva már nemcsak a marsinai castellum, hanem a marsinai kerület is állandóan említettik, és pedig a monostorival együtt, majd mind Temes, majd mint Hunyad-vármegyei kerület. Így 1597. május 24-én a midőn Báthory Zsigmond a nevezett két kerületet Török István Hunyad vármegyei főispánnak adományozta. A Török család a két kerületet még a 17. század első tizedeiben bírta, de ezen tényről e helyen inkább azon körülmény érdekel, hogy a kerületek alkatrészei sokszor változtak és Bethlen Gábor fejedelem egy, 1620. évi levele névszerint a morsinai és monostori kerületekhez tartozó falvakat előszámlálván, azok közt Sugdia falut említi, mely Hunyadi János idején maga is egy saját kerületnek adott nevet. Kitészik ebből, hogy némely kerület egy másiknak rétegei fölött

keletkezett, és hogy az eddig előszámlált kerületek egykoron nem mindnyájan léteztek.

Feltesleges tán megjegyezni, hogy a »districtus«-féle elnevezés, egyedül nem elegendő az ország valamely részének a megyétől különállást, vagy külön igazgatást vindicálni, mert Temes vármegyében elvette cseri-i, sosdi, rékasi, bélvidéki stb kerületekről, Krassó vármegyében pedig bozsuri, facsúti districtusról, sőt facsúti vármegyéről olvasunk, a mellett hogy amazoknak ügyei Temes vármegye, emezeké Krassó vármegye törvényszékénél intéztettek el. Sőt ugy látszik, hogy eleinte az ilyédi kerület a kevei főispán alatt állt, legalább László kevei főispán 1363. évben Gergelyt és Mihályt az ő ilyédi al-castellanusainak nevezi, a mi az akkori diplomaticus nyelvben annyit jelent, hogy László az ő főispánjuk és uruk volt. Külön állásra, némi autonomicus szerkezetre csak az »Universitas nobilium« kifejezés mutat, és ez egyedül csak azon nyolcz — de nem a többi oláh kerületre vonatkozólag alkalmaztatik, a melyeknek V. László király 1457. évben kiváltságot adott.

A districtusok területén kívül még vármegyei területet is meg kell különböztetnünk, Krassó vármegye keblében szintugy mint a régi szörényi bánságban. Ezt nemesak azon körülmény teszi bizonyossá, hogy az oláh kerületek fenállása korában krassói főispánok és szörényi bánok szerepeltek, hanem még inkább azon tapasztalás, hogy sokszor oly helységek viszonyai tárgyaltatnak, a melyek soha valamely kerület részét nem képezték. Hogyan tarthatott volna különben Krassó vármegye közgyűléseket, mikép lehetett volna külön tisztikara stb? mi értelme lehetne a nélkül a Krassó vármegyei nemes universitásnak? Tegyük fel, hogy külön Krassó vármegyei terület, olyan t. i. mely azonos nem volt a districtusok földével, nem létezik, és hogy e szerint a districtusok mindent magukba foglaltak Facsettől Orsováig és a szörényi várig, ez esetben egy új érvet nyerünk arra, hogy az oláh kerületek privilegiumában említett közös Comes soha valósággá nem lett. Mert miután a régi Krassó vármegye 1506. esztendeig huzta ki életét, ezen idő előtt a szörényi bánok bizonyosan nem avatkoztak a kerületek ügyeibe, melyek mint az ilyédi, lugosi, krassófői és borzafői a mai Krassó vármegye

gye keblében feküdtek.*) A kerületek egyik része tehát a krassói főispántól, a másik a szörényi bánától függött, — nem is szólva a temesi főispán ingerentiáiról, melynek példái nem ritkák.

Miként igazgatták az oláh kerületek krassói csoportját 1506. évtől a mohácsi csata idejéig, adatok hiányában még nem mondatom, bizonyos azonban, hogy az ő szörényi bánság még Zápolyai János idejében elenyészett, a melynek helyébe a 16. században Szörény vármegye lépett, de mely a régi Krassó vármegyét is egészen magába olvasztotta. Ezen nagy tartomány főnökei lugasi karansebesi bánoknak nevezettek. Ezen tényt még azon körülmény sem zavarhatja meg, hogy II. János király a Bizeréi család jószágpöre ügyében hozott ítéletében Kószegh Krassó vármegyei faluról szól, — mert Krassó vármegyének ezen korban való fenállását annyi összevágó más adat ellenében nem lehet igazolni.

A kerületek szörényi csoportja szintén fenhagyott oly tartományi részeket (ámbar kevesebbet mint Krassóban,) melyek nem tartoztak a kerületi igazgatás alá. Ha t. i. Mátyás király egy 1480. évi adománylevelében azt írja, hogy Felső-Bolvasnitza, Alsó-Bolvasnitza, Közép-Bolvasnitza, Huzarczky, Charziky, Szépmezeje és Kriva falvak a szörényi kerületben, — Jász, Mészfalu, Cserenyés, és Kéregh pedig a sebesi kerületben fekszenek;*) ha továbbá a garam-szent-be-

*) A szörényi bánok 1499. és 1503. Karansebesben kelt levelük szerint a komjáthi kerület, melyet a mai Krassó vármegye határai átkarolják, a szörényi bánságban feküdt. — és Gerlistyei Jakab és Maeskási Péter csakugyan zorlenzei birtokügyben bíraskodnak. Ugyan ők 1500. évben a borzafői kerületről is azt mondják, hogy a szörényi bánságban feküdt. Ezt írja Báthory Zsigmond is egy 1597. évi igtatási parancsában, miből kitűnik, hogy ez nem azért történik, mert Krassó vármegye akkor már elenyészett.

*) Mátyás király ezen adománylevelének eredetije meg van a gyulafehérvári káptalan levéltárában, azonban a sebesi kerületben fekvőknek mondott helységek nevei régi törléssel ott is, a hol azok a szövegben ismétlődnek, ki vannak huzva, és a szövegnek igazítás által oly módosítás adatott, mely szerint Felső-Bolvasnitza stb. faluk a szörényi kerületben fekszenek, — a sebesi kerületre vonatkozó szavakat utóbb semmieseknek akarták tekintetni. Annyi ezen eljárásból is látható, hogy szörényi districtusról lehetett szólni. Ugyanezen adomány folytán Mátyás király az aradi káptalannak megparancsolja, hogy Piáth Lászlót a

nedeki convent 1522. évi levelében castrum Lugas, a szörényi kerületben; az erdélyi diéta 1650. évben Mikefalvát Szörény vármegyében fekvőnek mondja, — miután szörényi kerület oly értelemben, mint eddig a nyolcz oláh kerület példáján mutattam, nem létezett, — ebből csak azt magyarázhatom ki, hogy az itt említett, állítólag szörénykerületi helységek tulajdonkép vármegyei terület volt, és ily formán a districtusok földétől megkülönböztetett; és ez áll Lugasra nézve is, mert ugy látszik ezen adatból, hogy 1522. évben Krassó vármegye már átváltozott Szörény vármegye kiegészítő részévé.*) János király végre 1529. évben Macskási Job azon birtokairól szól, melyek őt a szörényi districtusban illetik. Szintén János király 1536. évben ítéletet mond Gerlistye, Budinacz Heves-Izvar, felső és alsó Zsittin, Jamsorovits, és Maronits nevű prediumok ügyében, melyek szerinte in districtu de crasso fekszenek. Itt több mint valószínű, hogy a krassófi kerület értendő, a melyben egy Fekete Izvar előfordul. Zsittin ugyan az ilyédi kerülethez volt esatolva, de Karasocz (ma Krassova) Gerlistye és Csudanovecz kétségtelenül a krassófi vidékre utalnak. Még 1597. évben is az erdélyi káptalan requisitorai Krassovecz, Gerlistye, Csudanovicza, Zsittin, Agadics, Ilava másképp Majdán, Rekitova, Goruja, Greon, Petrovecz, Szpenczuracz és Goravicza mint olyanokat említik,

fenebbi falvak birtokába beigtassa, — mely ígatási parancsnak eredetije található a báró Fiáth család levéltárában; és itt nevezetes, hogy ezen utóbbi okiratban semmi törles, semmi igazítás elő nem fordul, és így csakugyan el lehet fogadnunk azon tényt, hogy a fenebbi falvak egy része a szörényi, másik a sebesi kerületben feküdt. Feltűnő megkülönböztetés, midőn szörényi kerület alatt távol sem az Al-Dunánál a Vaskapu közelében fekvő szörényi vár vidékét, hanem csak a karansebesi kerületet lehetett érteni. (Az ígatási parancsot, és az aradi káptalannak ígatási jelentését közli Teleki is, de alig az eredetiük után, Hunyadiak kora XII. köt. 130 és 179 lap. Az ígatási jelentés 1481. évben kelt, és csak a szörényi kerületbeli falvakban végbe ment ígatásról szól, — vajjon a sebesi kerületbeli falvakba miért nem vezetett be Fiáth László, azt nem említi az okirat.)

*) Agyagos és Ménes még 1506. évben Krassó vármegyei falvaknak íratnak II. Ulászló király levelében, — ezen időn túl Krassó vármegye megszűnik, és csak a 18. század végén támad fel újra. (Huzai Okmánytár V. 400 lap.)

melyek a krassói kerületben fekszenek. De vannak prediumok is, melyek egyedül csak Szörény vármegye területén vannak kijelölve, ilyenek Báthory Zsigmond fejedelem 1596. levele szerint Tiszova, Rudinez, Dragozela, Zetnicza, Persipna, Letbenicze, és Petloncz, — nem is olvastam azokról soha, hogy valamely oláh kerülethez tartoztak volna. Hasonlókép a bocsai (ma bogsáni) vár, Gertenyes, Raffna és Fűzes falvak, és Komoristje predium Szörény vármegyéhez, és nem valamely districtushoz tartozóknak mondatnak. Így Nadrág és Sydimir 1548, Chebo 1583, Doklin és Binis 1597 csak Szörény megyében fekszenek.*) Ismét oppidum Krassó, és Goruja helység szintén Szörény megyében, és nem valamely districtusban fekvőknek említetnek. 1607. és 1627. évben sok helység, mely karansebesi vagy miháldi kerületbeli volt, egyedül mint szörénymegyei tüntettetik fel. De a 17. század elején már a kerületek elmosódtak, és ennek folytán a helységek már nem a districtus keretében, hanem Szörény vármegye közvetlen aegise alatt felelnek meg a geographiai nyomozásnak.

Ennyit előre bocsátván, már tüzetesben foglalkozhatom a karansebesi kerület viszonyaival, és ezek nagyobb körben is amál inkább érdemelnek figyelmet, mert a karansebesi kerület hasonlíthatatlanul a legfontosabb volt a nyolcz oláh kerület között, és mert ennek közjogi állását megfejtván, a hazánk délkeleti részében a középkorban divott alkotmányt sokkal jobban megértjük, és egészen más szemmel fogjuk nézni mint eddigelő.

Az általam átbuvárolt családi levéltárak azon állásba helyeztek, hogy a karansebesi kerület tisztikarát oly kedvező eredménnyel, a milyenre más vármegyéknél az adatok hiányában alig számíthatni, összeállíthattam. Csak egy pillantás az akkori szereplők névsorára meggyőz bennünket, hogy az itteni alkotmányos szervezet sokban eltér attól, mely a vármegyékben országszerte divott.

Azt látjuk, hogy a karansebesi kerület tisztviselői azon időtől fogva, a midőn karansebesi, lugasi bánok léptek a szörényi bánok helyébe, rendszeren ezek: két castellanus, egy szolgabíró, és a jegyző. A szomszéd Temes és Krassó várme-

*) Azonban 1590. évben Zsidomírálva és Nadrág Szörény megye karansebesi kerületéhez számítottak.

gyében, mint az ország többi vármegyében, a fő- és alispán mellett, négy szolgabíró működött.*) A latin nyelvű oklevelekben legszokásosabb a castellanus elnevezés, de igen gyakran használtatik a Comes, Vice-Comes, a magyar nyelvű oklevelekben a porkoláb, viceispán, vagy hités ispán kifejezés; mind ezen különféle elnevezéseknek a karansebesi kerület fő-tisztviselőjére nézve ugyanazon jelentése van, a mi kétségtelen azon oknál fogva mert ezek felváltva ugyanazon korban, ugyanazon egy személyre alkalmaztattak. Így 1566. évben Fiáth János és Vajda Bona karansebesi castellanusok, a magyar oklevelekben porkolábok, Kricsovai Ferencz 1622. évben Szörény vármegye Karansebes districtusának ispánja, 1624. évben Vice Comes Comitatus Zöriniensis, ugyancsak 1624. évben Comes, 1627. évben megint Vice Comes. Gerlistyei György és Bazaraba Ferencz 1576. évben Comites et Castellani districtus Karansebes, 1577. évben ugyan ők Karansebes vármegyei ispánok. Tar Miklós és Rakoviczay János 1579. Karansebes vármegyei porkolábok. 1641. évben Kun Gábor és Flóka László Comites de Karansebes. A szörényi bánok levelei, midőn ezeket a districtus főnökeihez intézik, a dolgot más oldalról világosítják meg. Így midőn Csornai Mihály és Danes Péter szörényi bánok 1454. évben az alsó macskási és alsó tövisi nemeseket bizonyos kenézi fizetések alól felmentik, egyuttal felkérlik a kerület főnökeit, az az mint az oklevél mondja: Comites districtus Sebes, hogy ezen nemeseket jogaikban oltalmazzák. Tehát itt Comites: a districtus előljárói, mind a mellett ez alatt távolról sem főispánok, hanem egyszerűen castellanusok, porkolábok, viceispánok értendők, mint ez számtalan példából kitűnik. Figyelmet érdemel, hogy a czimzés ezen módja, még V. László király kiváltságlevelét is egy pár évvel megelőzi. Ily esetek később is fordulnak elő, mint például 1539. évben Rakoviczay Márton és Örményesi

*) Az okleveles szöveg Judlium-féle rövidítése lehet Judexnobilium és Judices nobilium. Némely ritkább esetekben, mint például 1561 a Judices Nobilium többes számban vannak kifejezve, de mintán ténylegesen soha többet egy szolgabírónál megnevezve nem találunk, a többes szám csak az alszolgabírákra vonatkozhatik, és ily alszolgabírák valóban léteztek is, — habár egyikének neve sem maradt fenn.

Fiáth Ferencz, — mindegyike mint Comes districtus Karansebes szerepel. Geographiai tekintetben hasonló eredményekre jutunk, mert ha 1608 Gerlistyei László és Kun Dániel Szörény vármegyének és Karansebes tartományának viceispánjai, — vagy ha 1599 Thoma László, 1561 Brathován Márton, 1586 Laczugh László, 1572 Mózes Péter Karansebes vármegyének szolgabírái voltak, — vagy végre ha 1555-ben Káran vármegyének törvényszékéről van szó, — ezzel más nem mondatik, mint hogy a districtus akkor nem csak kerület, hanem majd tartomány, majd vármegye szóval is fejeztetett ki, kivált az oly esetekben, midőn mint a karansebesi districtusra nézve bizonyos nagyobb hatáskör is volt egybekapcsolva.*)

A kifejezősek sokfélesége a districtus, és annak előljáróira nézve perczig sem fog bennünket zavarba hozni, miheyyett a karansebesi tisztviselők 16. és 17. századbeli álladékat áttekintjük, és minden más érvelés helyett legyen elég ezen névsorra utalnom.

Mindezeknél figyelmünket nagyobb mérvben igénybe veszi azon körülmény, hogy ezen vidék főtisztviselői oly czimkekkel élnek, melyek kétséget hagynak fenn, vajjon ők Szörény vármegyének, vagy a karansebesi districtus tisztviselői-e? És hogy micsoda viszony állt fön Szörény vármegye s annak karansebesi districtusa közt? Hogy ezt megértsük, ismét egy száraz összeállításhoz kell folyamodnom.

Vannak kik egyszerűen karansebesi castellanusoknak, porkoláboknak, ispánoknak, — mások kik Szörény vármegye tisztviselőinek iratnak. Az utóbbiak közül 1630 Gámán Miklós, 1635 Fiáth János és Tót Ilyés, 1648 Vajda Mihály, 1649 Tivadar András és Fodor Ferencz, 1639 Jósika Farkas stb. Szörény vármegye ispánjainak (Comes, vagy Vice Comes) neveztetnek, mintha a vármegyén kívül districtus nem léteznék. De még többször előfordul azon eset, hogy miként a falvak fekvése districtus és Comitatus szerint, úgy a tisztviselők hatáskörének területe is districtus és Comi-

*) Irták például 1612. évben, hogy Totásd falu Hunyad vármegyének Haczeg tartományában fekszik.

tatus szerint jelöltetik ki. A dolog minden esetre szokatlan, és miután fel kellett tennem, hogy egy olyan két, harmadfél századon át következetesen mutatkozó szokásnak alapjának kell lenni, a kérdéssel tüzetesen foglalkoztam. Azt találván, hogy 1604. Kasztrucz Miklós és ifj. Laczugh Ferencz, — 1622. Kricsovai Ferencz és Fodor Mihály, — 1628. Tivadar László és Gámán Miklós, — 1632. Gerlistyei László és Gábor, — Szörény vármegye és Karansebes districtusának Comesei avagy ispánjai voltak, talán azon nézet merülhetne fel, hogy Szörény vármegyének külön, és a karansebesi districtusnak szintén külön administratiója, külön tisztikara volt, és hogy az olyan esetek, melyekben mint az utóbbiakban valaki szörényi és egyuttal karansebesi ispán, azon számos kettős hivatal példáihoz tartoznak, melyeket a régi és az újabb kor ismer.

De a dolog különben van. Még azt sem lehet mondani, hogy a karansebesi ispán hivatala járuléka volt a szörényi Comes hivatalának, azon analogia szerint, miként a Comes Cumanorum a nádori méltósággal, — a szolnoki ispánság az erdélyi vajdasággal járt, mert a karansebesi és a szörényi ispánság ugyanazonos volt.

Miért neveztetik tehát, — ha azonos, — a karansebesi districtus ispánsága külön, a Szörény vármegyei ismét külön, máskor ellenben együttesen? Nem másért, mint azért mert a karansebesi kerület fontossága már az első századoktól fogva oly annyira túlhaladta a többiekét, hogy a többiek mellette élenyésztek, önállóságra, sőt még hasonló rangra vergődni sem tudtak. A mohácsi csata ideje óta a karansebesi districtus ispánja, szolgabirája, notarius, magát a többi kerületek ispánjának, szolgabirájának, notariusának tekinthette, és a minék magát tekinthette, azt ezimeiben ki is fejezhette, kivált akkor, mikor az egész nyolcz kerület, de még a többi Krassó megyei rész is Szörény vármegyébe olvadt. Míg a karansebesi districtus közügyi személyzete meglepő számmal, majd hézagot sem hagyva, tölti meg rovatainkat, addig a többi kerületek alig egy két castellanusát ismerjük, a tisztviselők lajtorjáján lefelé épen senkit. A véletlenség játéka volna-e ez? Nem hiszem; mert azon levéltári források, a melyek nekem

az adatokat Szörény vármegye történetére, oly bőségesen szolgáltaták, bizonyosan a többi kerületek szervezetéről is többet mondtak volna, ha az a karansebesivel mindenben hasonló lett volna. Ha Hunyadi János 1451. évben rendeletet intéz a hét oláh kerület szolgabiráiboz, abból ugyan méltán szabad következtetnünk, hogy minden kerületben voltak szolgabírák, de nem bizonyos, hogy ez mindig így volt, legalább később a többi kerületekben szolgabírák már többé nem említetnek, egyedül a miháldi kerület jöhetne itt némi tekintetbe, de ennél is az V. László király megerősítő kiváltsága után való korból csak Gámán Péter neve akaszt meg, ki 1559. évben »Castellanus districtus Miháld« neveztetik. Elég-e azonban ezen egy adat annak kimutatására, hogy a miháldi kerületnek oly kiterjedt hatósága volt, mint a karansebesinek? alig hiszem, és pedig annál kevésbé, mert ugyan ezen évben Gámán Péter karansebesi — és nem egyuttal miháldi Castellanusnak is neveztetett és mert adataink vannak, hogy a karansebesi porkolábok a miháldi kerület ügyeiben hivatalos befolyást gyakoroltak. Így midőn a Gerlistyei leány-ág maradéki, ugymint karansebesi Fiáth Anna, és Marsinay Ferencz a miháldi kerületben fekvő Mehadika, Terregova, Csebnyak, és a halmosi Perho, Prilipecz és Rudaria faluban osztályt kértek, Vajda Bona karansebesi porkoláb és Brathován Márton szolgabíró 1566. évben az osztály végrehajtására kimentek, de Ombozy György az alperes, régi szokás szerint az osztálynak kivont karddal ellentállt. A karansebesi kerületnek ezen rendkívüli hatásköre lehet oka, hogy némely helységek, melyek más kerületben való fekvését oklevelek és köztudomás igazolják, olykor a karansebesi kerületben fekvőknek mondatnak. Terregova, Bokosnicza, Plesiva, Kis-Miháld másképp Mehadika, Csebnyak, Perho (ma Pirhova) a miháldi, — Prilipecz és Rudaria a halmosi kerülethez tartoztak, még is ezek és amazok több ízben a karansebesi kerületben fekvő falvaknak mondatnak. Ha ezt betű szerint vennők, vajjon mi maradna hátra a miháldi és halmosi kerület számára? Hasonló homályban vagyunk a lugosi kerületnél is, mert Bethlen Gábor leveleiben már olvassuk, hogy oppidum Lugos, a karansebesi kerületben és Szörény vármegye

gyében feküdt. Látjuk tehát, hogy a karansebesi kerület, keresztül törvén a többi kerületek határain Szörény vármegye egyik végétől a másikig foglalásokat tett és terjeszkedett, és magát a mai Krassó vármegye székhelyét sem kimélte.

A karansebesi kerület kiválóbb állását tanúsítja azon tény is, hogy Isabella királyné és fia János Zsigmond, utánuk pedig az erdélyi fejedelmek rendeletei sokszor egyenesen a districtushoz intéztetnek és az egyenes jelentést is tett a fejedelemnek; oly helyzet, mely tudomásom szerint a többi kerületeknél elő nem fordult, — szóval a karansebesi districtus Szörény vármegyének mintegy képviselője, címhordozója volt. Nem kevésbé jellemző, hogy a karansebesi porkolábok az erdélyi vajdák parancsára Nevrinca, Zsena, Velcsest és más falvakban statutiókat teljesítettek ép úgy, mintha közelebb más politikai hatóság nem létezett volna, és valóban Nevrinca, mely jól távol éjszakra fekszik Lugoshoz, nem is a lugosi hanem a karansebesi kerületben fekvőnek mondatik.

Nézzük a czimzéseket:

Báthory Zsigmond így ír 1583: Castellanis et Judicibus nobilium districtus Karansebes et Comitatus Zevreniensis. Ugyancsak az ő 1584. évi levelében említették Georgius Dragna Comes Comitatus et districtus de Karansebes. Egy a karansebesiekkel folyt pör elintézését sürgető 1591. évi levele így czimeztetik: Egregiis et Nobilibus Bano, Castellanis et Judicibus nobilium districtum Caransebes et Lugos. Ellenben 1598. évben így: Nobilibus Capitaneo arcis, item Castellanis sive Comitibus et Judicibus nobilium districtus Caransebes. Érdekes ezen utóbbi czimzés már azon tekintetből, mert a Castellanus és a Comes czim azonosságára enged következtetést. Ha azonban Báthory Zsigmond 1597 ily czimzéssel él: item Comitibus, vicecomitibus et Judicibus nobilium districtus Karansebesiensis. — és hasonlókép Basta György 1603. évben Comitibus, Vice Comitibus, et Judicibus ac Universitati Nobilium Comitatus Zöreniensis, — akkor erre csak azt lehet mondani, hogy nincs eset, melyben Szörény vármegyében Comesek és Vicecomesek egykoruan, és együttesen szerepeltek volna. Azért helyesebben ír Báthory

Kristóf 1577. évben Stephano Tompa bano nostro districtus Karansebes: item Comitibus alteri Iudicibus nobilium et Castellanis districtus Karansebes et Comitatus Zevreniensis, — vagy I. Rákóczy György 1636. és 1640. évben: Supremo et Vice-Banis districtum Lugasiensis et Karansebesiensis, et Vice-Comitibus et Judicibus Nobilium Comitatus Zöreniensis; — és hasonló correct czimzéssel 1642. évben, irván Pauló Nagy de Déva, peditum nostrorum praetorianorum Capitaneo, supremo Bano, item Vice Bano districtum Karansebes et Lugos, Vice Comitibus (tehát itt Comesek nem fordulnak elő), Judicibus nobilium et Juratis Notariis ac Assessoribus sedis Judiciariae Comitatus Zöreniensis.

A politikai összeolvadást élénken kifejezi II. János király is, ki leveleit (például 1562. évben) castellanis, Judicibus et universitati nobilium Comitatus Zöreniensis et districtus Sebesiensis czimezi.

Történetiróink kétségkívül a Temesköz nevével már többször találkoztak, de mit kell alatta érteni, még nem volt megállapítva. Már a 14. században említették a Tótesákyak ex Comitatu Temeskuz. Zsigmond király 1387. azt írja, hogy Almeta Bisztra mellett in districtu Temeskuz fekszik. *) Temeselyi Déry Péter és Ferenc pedig Byzerei Miklósnak 1504. évben megengedik, hogy Temesköz vármegyében fekvő jöszágaikban a szántóföldeket, legelőket és erdőket használhassa. Ezen Temesköz nem lehet külön kerület, vármegye vagy vidék, a melynek falvai és birtokai épen csak a Temesközben, és nem más kerületben fekszenek, hanem csak oly geográfiai elnevezés, mely rendesen más elnevezés alatt már ismert területre vonatkozik, — és így a Temesköz nem is lehet más mint a karansebesi kerület és ezen magyarázatot elfogadván, felvilágosítást nyerünk egyszersmind arról is, hogy a Temesközre miért ragad olykor a Comitatus szó.

Hogy a karansebesi districtus valóságos vármegyei életet élt, erről a vármegyei ispánok, a vármegye pecsétje, to-

*) Egy 1549. oklevél szerint Almeta, (a mai Möröl) in Comitatu de Karansebes fekszik.

vábbá midőn a karansebesi districtusról szó van, »a vármegye törvényt tett,« az az ítéletet mondott, és ehhez hasonló kifejezések eléggé tanúskodnak, »ítéltük, hogy a jószág Mutnoki Farkas kezénél legyen, a Farkasiak extra dominium keressék a jószágot,« — ezen szavak oly hatáskörre mutatnak, mely inkább a vármegyei fogalommal kapcsolható össze.

Azonban törvényszékről szólván, szükséges megjegyez-nem, hogy a karansebesi törvényszék ugyanaz volt a szörény-megyei törvényszékkal. Például bizonyos pör 1635. évben tárgyalatik. Nagy Pál főbán, Fodor Mihály al-bán, továbbá in praesentia Vice Comitum Judicumque Nobilium, nec non juratorum assessorum sedriae districtus Karansebesiensis et Comitatus Zöreniensis. A miből láthatni, hogy a karansebesi districtus és Szörény vármegye fogalma törvénykezési tekintetben oly módon takarja egymást, mint ezt a politikai szervezésnél láttuk. Báthory Gábor 1588-ban Karansebes vármegyei törvényszékről (Sedes judiciaria Comitatus Caransebesiensis), — I. Rákóczy György 1647. évben szörényi törvényszékről (Sedes judiciaria Comitatus Zöreniensis) szól, mindkettő ugyanazt mondja más szavakkal, ugyanazon törvény-széket, t. i. a karansebesit (sedes judiciaria districtus Caransebes) érti, melynek tagjai voltak a Vice-Comes, a fő- és alszolgabírák, és az ismeretlen, vagy bizonytalan számú eskütt ülnökök (jurati assessores.)

Ezen törvényszék, miként ez különösen II. János király intézkedéseiből kitetszik, az első forum volt, a melytől a fellebbezés a karansebesi báni táblához, attól az erdélyi fejedelemhez történt.

Kimutatván, hogy a karansebesi kerület a vezérszerepet játszotta a többi oláh kerületek közt, és azt, hogy a karansebesi kerület magát Szörény vármegyével azonosítá, könnyen jövünk azon következtetésre, hogy épen ezen nagy terjeszkedési vágya a karansebesi kerületnek, és annak a többieknél nagyobb politikai sulya hozta a végveszélyt az oláh kerületekre, a melyek létezése mindinkább elhalványulván, a karansebesi kerület által minőségükből egészen kiszorítottak. De utóbb a karansebesi kerületre is reá került az enyészet sora, a mely enyészet végleges lett azon időszakban, mely Bar-

csay Ákos megadása, és Karansebesnek a töröktől való visszafoglalása közé esik, t. i. azon 30 esztendő alatt, a melyben ezen tartományt a törökök ideiglenesen birták. Karansebesnek 1688-ban történt visszafoglalása sem támasztotta fel újra a karansebesi, sem a többi oláh kerületet, és az officiosus nyilatkozatban az egész tartomány a Marostól Orsovaig Szörény vármegyének neveztetett, főnöke a Comes-főispán czimet viselte. Csak néha csillámlik még föl a nép emlékezetében a karansebesi kerület vezérszerepe, a mint kitetszik abból, hogy az 1699. évben bizonyos tanuvallatásra meghívott magánszemélyek Macskási Péterről, még mindig mint Comitatus Caransebesiensis Comeséről emlékeznek.

A dolgok ezen fejlődésének tulajdonitom azt is, hogy Krassó vármegye a 16. század első tizedeiben megsemmisült, és csak a 18. század végén elevenitetett fel újra, hanem a régitől sokban különböző határokkal.

A mi azóta a legujabb korig történt, köztudomásu dolog. Az 1716—1779. évig tartott német katonai és polgári interregnum a Maros, Tisza és Alsó-Duna közti vidéket 11 kerületre osztotta fel, és ezen országrész történeti nevét meg hamisította, midőn azt Temesi Bánságnak nevezte el. A vármegyék közül csak Torontál, Temes és Krassó szervezkedtek újra, a tarthatlanná vált állapotok romjain állíták vissza az összetartozás érzetét a nemzet testével, és voltak terjesztői a törvényes fejlődés közéletének. De a törvényes és alkotmányos állapotok visszaállítását ezen tartományok minden vidékére egy vasfal gátolta meg a legujabb időkig, értem a katonai végvidéket, mely hazánk délkeleti részét az országtól elszakítá, olyan befolyások alatt, melyek itt idögen, sőt ellenséges állapotok keletkezésének, és megszilárdulásának annyira kedveztek.

Ez volt soká a tör a nemzet testében, míg a parlamentarizmus kormányt az attól meg nem szabadítá. Szörény vármegye, melynek nevét már nemzedékek nem hallották többé hangoztatni, 1873. évben újra feléledt, újra alakult, és pedig a volt oláhbánsági határhoz tartozó kerületéből, mely lényegileg a régi szörényi bánság területe is volt. És ez a név sok történeti emlékeinél fogva egymaga elegendő, hogy a magyar nem-

zet szívében az új municipalitás iránt a legmelegebb rokonszenvet ébreszsze.

Be nem fejezhetem értekezésemet a nélkül, hogy ne említsem, hogy a nyolcz kerület közelete, kivált ha azt a karansebesi kerület által épíveselve tartjuk, háromszáz évnél továbbra terjed, de hogy azok oláh kerületeknek csak a Hunyadiak és V. László király korában neveztetnek. Ám legyen, hogy ezek más időben is oláh kerületek név alatt ismertettek, de ezen névben semmi kirekesztőség nem rejlett más nemzetek irányában. A birtokos nemesség ezen kerületekben, kivált a karansebesiben és miháldiban, nyelvére, érzületére többnyire magyar volt, és sokan a szörénymegyei családok közül még ma is az ország legtisztelbjeinek sorába tartoznak. Ilyenek a Fiáth, Jósika, Macskási stb. család tagjai, kik többnyire magában Karansebesben laktak, miként a Gerlisztyei, Gámán, Rakoviczay, Peyka, Simon, Pribék, Tivadar, Vajda, Fodor, Flore, Bizerei, Miksa, Jvuly, Laczugh, Tar, Ombozy, Bertha, Margai, Tornya, Naláczai, Bobik, Halmágyi, Kun, Floka családok és mások, kik közül többen a karansebesi melléknévvel is éltek. A magyar nyelv ezen családok közt általános használatban volt, sőt még a köznép is, ha nyelvére nézve származásilag oláh volt volna is, a magyar nyelvet értette, azzal el banni tudott, bizonyosság arra, hogy tanu-vallatáskor nem ritkán magyarul fejezték ki nyilatkozatukat, valamint végrendeletet, és hasonló magán természetű okiratot sokszor ezen nyelven fogalmaztak. Ez így lévén, annál kevesbé fog meglepni, ha a politikai testületek és törvényszékek hivatalos működésében a magyar nyelv használatát divatozónak találjuk. Karansebes városának, a karansebesi districtus és törvényszék, a báni tábla tárgyalásai levelezései, rendeletei, ítéletei majd oly gyakran magyar nyelven folytak és adattak ki, mint latin nyelven, és ezt évek hosszú során át tapasztalván, alappal és meggyőződés szerint mondhatom, hogy a magyar nyelv használata a Szörénységben otthonosabb volt, mint némely oly vármegyében, mely azt hiszi magáról, hogy a haza iránti kötelességét mindenkor teljesítette.

Léteztek hazánk némely más vidékein szintén oláh ke-

rületek, mint például Zaránd, Szathmár, és Közép-Szolnok vármegyében, de a mit azokról gróf Kemény József^{*)} közöl, ez azt mutatja, hogy azoknak csak igen apró kiváltságaik lehettek, és a Temesmenti fejlettebb organicusabb oláh kerületekkel sehogyem hasonlíthatók össze. Kiváltságuk, ha ilyenről szó lehet, legfeljebb abból állt, hogy alsó fokú ügyes-bajos dolgaikra nézve saját vajdájuktól függtek, kik, a Temesmenti kenézek módjára ezen hivatallal földbirtokot is nyertek; de még ez által nemesi rangot nem nyertek, mi Zsigmond királynak 1406. évi általam az értekezés elején már ismertett leveléből kitünik, ki Dénésnek, Csuka fiának a komjáthi kerületben fekvő Lópataka nevű falut, melyet már szülei is »a kenézek módjára« birtak, újra adományozza, és egyuttal őt, gyermekeivel együtt királyi tetszésének tartamára az ország többi nemeseinek sorába emeli.

A Zaránd vármegyei oláhság, vajdájukkal együtt a temesi gróftól függött, sőt mint gróf Kemény József gyanítja, a Hunyad megyei és a hátszegvidéki oláhság is. Ezen kérdések a középkori institutiók megértése ezéjéből, mind történetiróra mind az olvasóra nézve, nem kétlem, érdekesek lehetnek, de miután ezek feladatomat: a szörényi 8 oláh kerület ismertetését meghaladják, a nyomozást ezen irányban tovább folytatni feleslegesnek tartottam.

^{*)} Uj Magyar Muzéum 1854. év II. köt. 119—132. lap: Magyar hazánkban létező oláhok hajdani vajdaságairól, ezimű czikk.

A szörényi oláh kerületek falvai és pusztái.

Lugosi kerület.

Lugos 1591. 1593. 1609. — de a szörényi kerületben 1522., Szörénymegye karansebesi kerületében 1624.

Agres predium 1590.

Barthafalva.

Budaholi, másutt Badafolt 1590, predium.

Bényes, ma Binis.

Campony predium 1590.

Chewhaba (Cseh Ohaba?) 1442.

Dragotenest predium.

Gedeteleke, másutt Gydesteleke } 1510, intra metas oppidi Lugos.
Hegyeres

Kastély 1609.

Ohabicza 1442.

Kulboest, másképp Lugos 1510.

Kuldófalva 1510.

Orságh, ma Olloságh 1437., 1440., 1596. (lásd alább.)

Felső- és Alsó-Kövesd, másképp Felső- és Alsó-Gavosdia 1447., 1548.

Szépmező 1482.

Perlo, Zsidóvár mellett 1464., a sebesi kerületben 1478.

Sidimirpatak 1464., a sebesi kerületben 1478.

Tinko predium 1464., a sebesi kerületben 1478.

Váralya, vagy suburbium Castris Sydovar, 1468.

Topsafalva 1487.

{Olohság,

{Dragomerfalva, ma Dragomirest. Mindkettőről 1439. évben mondatik: in tenetis oppidi Lugos, et pertinencijs castris Zsidóvár. Az aradi káptalan írja 1440. évben: Orságh et Dragomerfalva in provincia et pertinencijs oppidi Lugos.

Karansebesi kerület. *)

Almafa, ma Morul.

Andrilest.

Arszág, vagy Ország.

Bania.

Brad 1577.

Bezna 1495.

Bogoltin 1582.

Bolyvasnitza 1515, és 1588., 1598. — Felső- és Alsó-Bolyvasnitza 1582. De az utóbbiak 1480. évben a szörényi kerületben. 1584. Szörényvármegyében.

Borlova 1617.

Bukin, vagy Bökény.

Cserese, ma Cseres-Bisztra 1580.

Cserneck, vagy Cserenics 1480.

Csiklén 1577.

Dolinpatak 1550.

Domasnia, 1585. a miháldi kerületben 1452.

Fejérvíz 1569., a miháldi kerületben 1550.

Alsó- és Felső-Fényes 1613., ma Fönisch.

Gradiste, predium 1572.

Glimboka, régen Novak, vagy Novakfalva is, 1580.

Glino 1501.

Golctz 1468.

Gyuro 1467., 1501.

Halandia predium 1569., a miháldi kerületben 1550.

Hanzarova.

Hidegpatak 1552. Karansebesvármegyében, különben mindig a miháldi kerületben.

Bokosnitza, olykor Bokosticza 1468., a miháldi kerületben 1575.

Bizere 1430.

*) A karansebesi kerületnek csak azon helyiségeit és prediumait sorolom itt elő, melyek a feloszlatott katonai határörvidék területén részint még ma is léteznek, részint léteztek. Azokat, melyek a mai Krassó és Temes vármegyék területére esnének, azon megyék általam munkábavett monographiáiban kívánom ismertetni.

Illova 1603.
 Jabalesna 1552., 1577., 1603., — a miháldi kerületben 1447., a
 halmosi kerületben 1548.
 Jász 1480.
 Alsó- és Felső-Kalova 1458., 1448., 1580.
 Kárán oppidum a karánsebesi kerületben 1597., 1596.
 Karansebes, sokszor csak Sebes.
 Keregh 1480.
 Kriva, predium 1560. — Alsókriva 1436, a miháldi kerületben.
 Kzyn 1590.
 Kopács 1503.
 Korbol predium 1591.
 Kornia 1603., hajdan Somfalu.
 Konyerova, ma Korniareva 1539.
 Korczmafalva, ma Kröesma 1580.
 Kuptore 1589.
 Kuskia vagy Kusklya 1444.
 Krusovacz 1598., — a miháldi kerületben 1447.
 Lozav predium 1603.
 Libaneczeje, másképp Vozestje, 1404., 1422.
 Laukavieza 1603.
 Macsova 1585., 1603.
 Maczkan 1544. predium.
 Marga, ma Vama-Marga.
 Masthakon 1467.
 Mál, vagy Meel, Málfalva 1448., 1561.
 Mehadika, — de 1528., 1566., 1575. évben stb. a miháldiban.
 Mészfalu, ma Var 1480., 1603.
 Alsó- és Felső-Mihelenez, másképp Lópatka 1580.
 Miraja 1468.
 Mocseris 1603.
 Musezel 1603.
 Nerr 1636.
 Nyires 1613. Alkalmasint azonos Masztakon faluval
 Obresis 1597. Alsó- és Felső-Obresia 1597., 1636.
 Ohaba predium, Mehadia közelében 1560.
 Ohaba Zkoreza 1603.
 Örményes, ma Armoenisch 1428.

Öt-halom, predium 1603.
 Padez, predium 1550.
 Patas, a Nera mellett 1603.
 Petnik 1603.
 Petrosnieza 1468.
 Alsó- és Felső-Plese 1563., 1580.
 Prisztian 1447.
 Prigor 1550., a halmosi kerületben 1611.
 Prilipecz 1598., 1603., — a halmosi kerületben 1484., 1566.
 Pirhova, hajdan Parho 1598., — a miháldiban 1528., 1566., 1575.
 Pojan 1613.
 Pojanicza.
 Pokolfalu, ma Rűen 1507.
 Plugova 1577., — a miháldi kerületben 1439.
 Rafna 1561.
 Rakovieza 1485.
 Ratkonia 1603.
 Rűen, azonos Pokolfaluvál.
 Sopot 1603.
 Szabadfalva 1448.
 Szaesel 1492
 Szadova.
 Szavoj 1430., 1583. Felső- és Alsó-Zavoy 1586.
 Szlatina 1448.
 Taria, predium 1603.
 Terregova 1591., 1577., — a miháldiban 1447., 1548., 1566., —
 a halmosiban 1611.
 Tudorovieza predium 1560.
 Vaiszlova 1580.
 Valiamare, másképp Nagypatak 1578., 1584.
 Valisora 1566., 1613.
 Vereserova, Alsó, Közép és Felső. 1563., 1580., 1584., 1448.
 Vulaska, predium 1603.
 Zboristje 1588.
 Zlospataka 1503.

Miháldi kerület.

Miháld, vagy Nagy-Miháld.
 Balvastieza.
 Belibuk, vagy Belabuk, ma Bela-Reka. 1439.
 Beletin 1528.
 Bokosnitza, olykor Bokostieza 1575. A karansebesi kerületben fe-
 küdt 1468., 1603.
 Budisincz predium 1590.
 Csebnnyak 1528., a karansebesi kerületben 1598.
 Chemernika 1508.
 Cherova predium 1590.
 Chladnyk predium 1590.
 Csorná, némely helyeken Cserna. 1439.
 Czukarczai.
 Domasnia 1452., — a karansebesi kerületben, 1585.
 Felső- és Alsó-Falu 1550.
 Felső-Fehérviz 1550., — a karansebesi kerületben 1569.
 Alsó-Fehérviz 1519.
 Felsőszecsza 1550.
 Fazakas 1439.
 Gradista 1508.
 Gubanaachya predium 1590.
 Hosszu mező 1436.
 Alsó-Hideg 1447. Hídech 1392. Hídek 1409.
 Hidegpatak predium 1548., — Karansebes vármegyében 1552.
 Felső- és Alsó-Glob, predium 1590.
 Halandiu 1550., — a karansebesi kerületben 1569.
 Jordasnitza, vagy Jardastieza.
 Alsó- és Felső-Kalva predium 1590. Alsó-Kalva 1548.
 Krivicza predium 1590.
 Alsó-Kriva 1436.
 Közép-Kriva 1440.
 Felső-Kriva.
 Krusocz vagy Krusov. cz, 1447., — a sebesi kerületben 1598.
 Kalvicza, a miháldi-almási kerületben 1540.
 Kraloposvicza » » » 1540.
 Királymezeje, Kis-Királymező.

Jabalcna 1447., — a halmosi kerületben 1548.
 Nagy- és Kis-Lukavicza 1440.
 Mehadika vagy Kis-Miháld 1528., — a karansebesi kerületben 1598.
 Moznik (Nagy Iván: Morzin) 1528.
 Porho, ma Pirhova 1528., 1565., 1575., — a karansebesi kerü-
 letben 1588., 1598.
 Plugova 1439., — a karansebesi kerületben 1577.
 Plugovicza 1519.
 Prekop 1590. predium.
 Felső- és Alsó-Porecha, Porecza, [vagy Parychko predium 1543.,
 1500., 1584.
 Pesezeszka.
 Plesiva, ma Plavisevicza 1575.
 Paprad 1439.
 Podmel vagy Podmelnik predium 1550., 1590.
 Popova predium 1590.
 Alsó- és Felső-Pernis 1590.
 Presnicz vagy Pressincz 1590.
 Patak 1387.
 Szalin 1447. Mindkét Szalin a halmosi kerületben 1548.
 Simonócz predium 1584., 1543.
 Szlatnik predium 1590.
 Felső- és Alsó-Stremba 1508.
 Sztaniznek predium 1590.
 Terregova 1447., 1548., 1566., — a halmosi kerületben 1611.
 Themessel, Temeshely, Temeš, Temesin, Felső Temeshely 1392.,
 1409., 1447., 1452., 1548.
 Toplicsan vagy Tapolesán 1439., 1440.
 Ráczojnik predium 1590.
 Markusestli predium 1519.
 Urbaesyen.
 Wzredek (Nagy Iván: Ujredek) 1528.
 Valalecz, Valecz, Waralyecz predium 1590.
 Valiabolyvasnitza 1436.
 Valehiapolia.
 Alsó- és Felső-Verendiu 1439.
 Zagusen predium 1590.

Halmosi kerület.

Halmos, ma Almás.
 Bosovics 1555.
 Cosgya.
 Drenkova.
 Gerlistye másképp Rudaria 1452., 1484., 1575.
 Hernyak 1484.
 Jalzauitza 1484.
 Marsina 1484.
 Mynceez = Ménes, a mai Mönisch 1555.
 Mendrisnak 1555.
 Legeden 1555.
 Lapusnik 1555.
 Jabolesna 1548., — a miháldi kerületben 1447.
 Machoris 1484.
 Pades 1499., — a karansebesi kerületben 1550.
 Prewalacz 1555.
 Prigor 1611., — a karansebesi kerületben 1550.
 Prilipacz 1484., 1566., 1575., — a karansebesi kerületben 1598.,
 1603.
 Ruzka 1611.
 Rustnik 1484.
 Szalin 1548., — a miháldi kerületben 1548.
 Szeliste 1484.
 Tiszovicza.
 Tergovistya 1555.
 Terregova 1611., — a karansebesi kerületben 1577., 1591., — a
 miháldi kerületben 1447., 1548., 1566.
 Tyuko 1555.
 Zagradya predium 1555.

Hlyédi kerület.

Hladia vagy Hlyéd 1363.	Szokolár 1363.
Cseglo, ma Csiklova 1464.	Várallya.
Dichyn.	Vriny 1464.
Kragunfalva 1370.	Verbolez 1464.
Lugoth 1464.	Tyuko = Tinko, a mai Tikván
Marinkolez 1464.	1464.

Komjáti kerület.

Komjáth.
 Gamza; noha mindig a karansebesi kerületben fekvőnek mondatik,
 de fekvése Mutnik és Zorlenez közt a komjáti kerületre mutat.
 Kalugyceren.
 Lópataka, másképp Mihalenez. Alsó- és Felső-Mihelenez, Temesmegye
 karansebesi kerületében is fordul elő.
 Magoyafalva vagy Magejest 1503.
 Rekeche vagy Rekyeze 1503.
 Pepergyh, másképp Moeskafalva 1544.
 Stremptura 1503.
 Nagy- és Kis-Zorlenez 1499. A karansebesi kerületben 1544., 1584.,
 1585., 1591., 1603. Máskor Szörény vármegyében, kerület
 említése nélkül.
 Daszesth, ma Dezesztje.
 Nagypatak, ma Vallemare Kraszómegyében.
 Remethe. (Egy 1584. évi oklevél szerint Daszesth, Nagypatak más-
 képp Vallemare és Remethe in districtu Karansebes et perti-
 nencijs possessionis Komjáth — fekszik.)

Kraszófői (érdomslyói) kerület.

Érdomslyó.	Lukaya.
Kraszofő 1335., 1405., 1457.	Luki 1452.
Branefalva.	Harastowth.
Bykesd.	Steepkfalva 1343.
Csernouch.	Nevogetelek.
Dobravicza.	Suma 1370.
Jabolnak 1390.	Varadia.
Fekete Izwar.	Vizvár 1390—1392.

Borzafői kerület.

Borzafő 1590.	a borzafői kerületben és a
Bratova, Brazova 1590.	szörényi bánóságban; 1561.
Czerova.	éjben Temesvármegye karan-
Czerovicza 1590.	sebesi kerületében.
Fejérviz 1590. Más Fejérviz a	Sinkova 1590., 1597.
miháldi kerületben.	Tirnova 1590.
Mykolez, vagy Smykolez 1500.	Valle 1597.

Oklevelek.

1343.

Nos Capitulum ecclesie Orodensis, damus promemoria, Quod Petrus dictus bok, famulus magistri Powsa Comitis de Karasow, in persona eiusdem domini sui, accedens ad nostram presenciam retulit protestando, quod Lucasius filius Rayk, quasdam possessiones castri domini Regis *Ersomlyo* vocati Steepkfolua, Lucaya, Bykesd, Harasthowth, Branefolua, feketeyzwar, et Neuegteluk uocatas cum montibus et alys vtilitatibus et pertinencijs earundem indebite sibi vsurpasset, ac occupasset, et nunc detineret occupatas, datum feria sexta proxima post octauam beati Georgy martiris, Anno domini Mmo CCCmo XLmo tercio.

Kivül: pro magistro Powsa Comite de Karasow contra Lucasium filium Rayk super occupatione quarundam possessionum intrasumptarum protestatoria.

(Papiron, zárlatán monoru pocsét nyomaival, eredetie Keszthelyen a gr. Festetics es. Itárban. Ignota Miscellanea 38.)

1387.

Nos Stephanus de lochonch Banus Zeuerinensis et inter ceteros honores Comes Themesiensis, Memorie commendamus per presentes, Quod nos consideratis laude dignis meritis fidelium seruiciorum Petri filij dees Kenezy districtuum *Castri* regalis *Michald* vocati Halmag Cristofori et Michaelis fratrum suorum vterinorum, quibus ydem regie maiestati et per consequens predecessoribus nostris videlicet Banis dicti nostri banatus ac nobis a multis temporibus iam elapsis signanter vero tempore pristinae guerre, dum pro liberatione domine marie regie (igy) laborabamus, se multis casibus fortuitis rebus et

personis eorum non parendo submitto exhibere curauerunt in (re) compensationem eorundem seruiciorum ipsorum, vt etiam inantea ad ipsa seruicia eo magis auimentur, quamdam villam regalem *petala* vocatam in districtu prescripti Castri Mihald habitam, cum omnibus suis vtilitatibus et pertinencijs quibuslibet, prelibato petro et fratribus suis supradictis, ac eorum heredibus heredumque ipsorum successoribus, duximus concedendam sicut modo incumbit officio sub infrascriptis condicionibus et solutionibus, vtendam et tenendam, videlicet quod in festo beati Michaelis archangeli singulis annis, de qualibet sessione singulos tres grossos et in festo beati Georgij martiris, quinquagesimam castellanis prescripti castri Mihald pro (tempore) constitutis soluere teneatur prout de alys liberis villis ipsorum Keneszialibus soluere sunt consueti, In cuius rei testimonium presentes literas nostras sub impressione sigilli nostri quo vtimur, consignatas duximus annuendas, datum in Jeneo secundo die festi beati Alexy confessoris, anno domini Mmo CCCmo octuagesimo septimo.

(Eredeti hártján a gyalafehérvári káptalan titárában, Cista Zaránd Fascicul. 2. No 44. A szöveg alatt Lossonczy István peesérje zöld viaszban, griff madárt mutatva.) Másolatban gr. Kemény Józsefnél: Diplomata Transilvanicum: Appendix III. köt. 14. szám.

1391.

Nos Nicolaus de Peren inter ceteros honores Banus Zewrinienensis, significamus quibus expedit vniuersis, presencium per tenorem, Quod cum quedam causa et litigium inter Bagdanum de Muthuk, ac Stephanum filium eiusdem ab vna, ac populos et hospites de Ciuitate karan ab altera partibus, ratione cuiusdam partiente terre, que a terrea meta incipiens spacium continet vsque, vbi fluminis Muthuk cadit in fluum Themis, dudum ventilata extitisset, Et quia inter partes Iudicium et Justitiam facere voluerimus, ob hoc nos Nobiles et kenesis districtuum et prouinciarum quatuor scilicet de Sebes, de Iuga, ac de karan et kompyathi, nostram in presenciam fecimus conuocari, Tandem cum dictarum quatuor prouinciarum Nobiles et kenezij eorum nobis, ac coram partibus constituti extitissent, et per nos ad fidem ipsorum deo debitam fuissent requisiti, au

dieta particula terre ipsius Bogdani de Muthuk, et Stephani filij sui, semper extiterit, aut ipsis populis de karan dinoscitur pertinere, Quiquidem Nobiles et kenezij prefatarum quatuor prouinciarum ad fidem ipsorum deo debitam in huic modum sunt confessi quod prenarrata particula terre semper et ab antiquo ipsius Bogdani de Muthuk, et perconsequens Stephani filij eiusdem fuisset et extitisset, nec que populus de dieta karan ad eandem particulam terre vnquam aliquod Jus habuisset, Nos itaque cum dictum Bogdanum et filium suum ad prenarratam particulam terre ex predictorum Nobilium et kenesisiorum fassione, omnimodam Justiciam habere cognouerimus, Quare nos ipsam particulam terre ipsi Bogdano et suis heredibus duximus statuendam, ac iuxta confessionem eorundem Nobilium, et kenesisiorum predictarum quatuor prouinciarum, presentes literas nostras eidem Bogdano, et suis heredibus, ipsius rei in memoriam firmitatemque perpetuam duximus concedendas, Datum in kene secunda die festi XI milium virginium, Anno domini Millesimo CCCmo Nonagesimo primo.

Zsigmond király 1392-diki megerősítő leveléből, mely be van írva Lossonci Zsigmond országi váraigy 1419-diki ítéletlevelébe, melyet innét árt és megerősített Zsigmond király 1421-ben. Található a Maeskási család levéltárában.

1404.

Nos Phylipus de Karogh Comes Themesyensis et Sebesyensis Memorie commendantes tenore presencium significamus quibus expedit vniuersis, Quod nos consideratis et attentis fidelitatibus et fidelium seruiciorum meritis Nobilium virorum Stephani, Farkasy, Iadislai, et Johannis filiorum eandem Comitis Bogdani de Muthuk ac ceterorum fratrum ipsorum quibus ipsi Regie maiestati et per consequens nobis suis locis et temporibus opportunis, rebus et personis non parendo studuerunt complacere, eisdem Quandam possessionem regiam Lybanfalua alias Vozestyá vocatam in districtu Castri Sebesyensis habitam, cuius kenezjatam in nostri Iudicij figura, Juridice ab alienis manibus optinuerunt, simulcum cunctis Juribus et pertinencijs eiusdem vniuersis ad eandem rite spectantibus

sub eisdem veris et antiquis metis quibus haecenus testata fuit et possessa, eisdem Stephano farkasio ladislao et Johanni Item Ladislao et Michaeli filijs Apprissa de Machoua Stephano et Dyonisio filijs Juge Michaeli filio Marci Mogos filio Demetrj, Paulo et Sinkay filijs Romani fratribus et consanguineis eorundem ipsorumque filijs et successoribus vniuersis, dedimus donauimus et contulimus ymo damus donamus et conferimus perpetuo possidendam tenendam, pariter et habendam saluis tamen Juribus alienis, Presencium nostrarum patencium litterarum mediante*). Quocirca vobis Castellanis nostris in dicto Castro Sebesyensi nunc constitutis et in posterum constituendis vestrasque vicēs gerentibus firmiter et districto precipientes mandamus, quatenus, a modo in posterum Jamdictos Stephanum, farkasium, Ladislauum et Johannem, ceterosque fratres et consanguineos eorum supranominatos in dominio eiusdem possessionis Lybanfalua alias Vozestyā vocatē et suarum pertinenciarum vestris et vestrorum manibus ab eisdem exceptis, tenere conseruare et ab omnibus tueri debeatis. Secus non facturi Datum Bude secundo die festi beati Bartholomei Apostoli, Anno domini Millesimo Quadringentesimo Quarto.

(P. H.)

Eredetie pergamenen a Tinkovai Macskási család levéltárában Kolozvárt (fasc. 26. nro 831.) — Pecsétje teljesen ép; nagysága mint egy új 20 krajcárosé; e körirattal: S. PHILPVS D KOROGH.

1406.

Relatio piponis Comitis Themesiensis.

Nos Sigismundus dei gracia Rex Hungarie, Dalmacie, Croacie etc. Marchioque Brandenburgie etc. Sacri Romani Imperij vicarius generalis et regni Bohemie gubernator. Memorie commendamus per presentes. Quod dionisius filius Chwka de Lopathaka alionomine de Myhalyanch Serenitatis nostre adiens conspectum suis fidelitatibus et fidelium obsequiorum gratuiti meritis, virtuosis gestis et sinceris

*) E mondatból kimaradt a *vigore* szó.

conplacencys per ipsum nobis et sacro nostro dyademati sub diuersitate locorum et temporum, exhibitis et impensis, propositis et declaratis predictam possessionem Lopathaka alionomine Myhalyanch vocatam in districtu Comyati existentem, decem Sessiones Jobagiouales vtifertur ad presens in se continentem, quam ipse necnon Stanislaus vterinus, Item Ladislaus Mychael et Johannes filij Nicolai, farkasius Petrus et Mychael filij Batriata de eadem et perconsequens progenitores ipsorum haecenus more keneziatus tenuissent et possedissent et in cuius dominio ipsi existerent de presenti, sibi et per eum prescriptis fratribus suis, ipsorumque heredibus vniuersis, noue nostre donacionis titulo per nos dari supplicauit et conforri Nos itaque recensitis, attentis et diligenter consideratis et in armario nostri pectoris sedulius permetitis premissis fidelitatibus et fideliorum obsequiorum vberimis meritis et sinceris conplacencys per ipsum dionisium in nostris et regni nostri varijs expeditionibus non parcendo persone neque rebus, Sed se et sua pro nostri regij honoris vberiori incremento diuersis fortune casibus opponendo. Presertim vero in yeme proxime preterita et in estate presenti, in regio exercitu nostro Boznensi, aduersus Herwoyam nostrum notorium infidelem et sibi adherentes motu cum adieccione laudabilium operum exhibitis et impensis, Pretextu quorum volentes eidem dionisio et dictis fratribus suis regio occurrere cum fauore, vt alij eo viso ad prestanda amplioris fidelitatis obsequia feruencius animentur, prescriptam possessionem Lopathaka alionomine Michalyanch vocatam quam vtifertur ipsi et eorum progenitores more keneziatus, haecenus tenuissent et possedissent, et in cuius dominio existerent de presenti, cum omnibus et singulis eiusdem vtilitatibus et pertinencys, terris videlicet arabilibus cultis et incultis, pratis pascuis, Molendinis aquis aquarumque decursibus Montibus vineis, Alpibus Siluis, nemoribus, Et generaliter quibuslibet vtilitatum integritatibus, ad eandem rite spectantibus, Sub suis veris metis et antiquis limitibus prefato Dionisio filio Chwka, et per eum prefatis, Stanislaio, Ladislao Mychaeli, Johanni farkasio petro et alteri Mychaeli, Ipsorumque heredibus et posteritatibus vniuersis de prelatorum et Baronum nostrorum consilio, et omni eo Jure quo dicta possessio nostre rite incumbit donacioni, noue nostre donacionis titulo dedimus donauimus et contulimus ymo damus donamus et conferimus, possidendam tenendam pariter et habendam. Saluo Jure alieno Ip-os siquidem et eorum so-

boles more et adinstar ceterorum regni nostri nobilium de plenitudine nostre regie potestatis nobilitamus, nostro tamen duntaxat beneplacito perdurante. Ita tamen quod directa et equalis medietas diete possessionis Lopathaka alionomine Myhalyanch vocate, prefatis dionisio et Stanislao, alia autem similiter directa et equalis medietas eiusdem possessionis prefatis Johanni farkasio petro, Mychaeli et alteri Mychaeli Ipsorumque heredibus cedi debeat et relinquatur. Harum nostrarum vigore litterarum. Datum Bude in vigilia festi Corporis christi, Anno eiusdem Mmo quadragesimo Sexto.

(P. H.)

Eredetié pergamenen a *Tinkovai Maeskási család levéltárában* (fasc. 20, Nro 624.) — A veres viaszba nyomott pecsét a pergamenről letrödezett; helyén e szavak olvashatók: Relacio piponis comitis Themesiensis.

1420.

Nos Sigismundus de Losonez etc. Castrorum *Zeurgn*, *Orsica*, *Mihald*, *Sebes* et *Sydowar* Castellanus Memorie commendamus, significamus tenore presencium quibus expedit vniuersis Quod nos consideratis et in memoriam nostre Magnitudinis reductis multimodis fidelitatibus et fidelium seruiciorum preclaris et laudedignis meritis, dilecti nostri Bogdani filij Nicolai filij Magoya per ipsum nobis in nonnullis nostris seruicij's validis et expeditionibus non parcendo rebus suis et personis, signanter sub *Castro Zeuriniensi* contra scitissimos Turcos diligenter studio sed et sincere dilectionis feruore complacuit nobis seruire Tum etenim propter sui sanguinis effusionem Keneziatos eiusdem possessionis *Magoyafalwa Rekehe* et *Stremptura* vocatarum in *districtu Komjathy* existentes similem vniuersis suis vtilitatibus quouis nominis vocabulo vocitatis ad eundem de Jure spectantibus eidem Bogdano filio Nicolai et per eum Johanni et Nicolao filijs Magoya Michaeli filio Elye Thome filio pauli Ztanislao filio Iwan Mykwla filio luce fratribus suis qui eandem possessiones *Magoyafalwa Rekehe* et *Stremptura* a quampluribus temporibus iam retro lapsis nomine keneziatu possedisse asserunt, Nosque a Nobilibus

et Kenezys infrascriptis sumus informati fide ipsorum mediante, qua deo tenentur, quod predictus Bogdanus vna cum fratribus antedictis literales ipsorum instrumentales super facto iamdictorum possessionum per scitissimos Turcos essent deperditi et anichilati. Item de *districtu Sebes* petrus Beleen Nicolaus de *Maehkas*, Johannes Blasius de *Mwtuuk*, de *districtu lagas*, Stephanus filius Emerici de *Zepmezew* ladislaus filius luce petrus Saarga Symon de *Olabat* de *districtu Komjath* vassa de *Ganza* Gruban de *Remethe* ladislaus de *Korueth daga* de *dagafalwa* Nosque easdem possessiones corundemque heredibus et successoribus vniuersis in persona Regie Maiestatis dedimus donauimus et contulimus immo damus donamus et conferimus per eundem Bogdan et fratres suos antedictos more Keneziatuum ceterorum volahorum tenendas possidendas et habendas Ita tamen quod ipse Bogdanus vna cum patre Nicolao vnam porcionem habeant facultatem possidendi. Harum nostrarum vigore et testimonio litterarum nostrarum mediante, Datum in *Castro Sydowar* in festo beati Jacobi Apostoli Anno domini MCCCC-o XX-o.

(Csáky László erdélyi vajda 1440. évi átíratából. Található a Sombory család levéltárában.)

1422.

Capitulum ecclesie Orodensis, Omnibus cristi fidelibus presentibus et futuris presencium Noticiam habituris Salutem in salutis largitore. Ad vniuersorum noticiam harum serie volumus pervenire, Quod Egregy viri magistri Stanchul filius Baab et Dragam filius Manchul Wolahy de *Komjath*, Aule Regie milites, pro se ipsis personaliter, ac pro Belotha daan et Koztha, Item Stanchul filio daan et altero Stanchul filio dragata similiter volahis de dieta *Komjath* Queribus eorum, in se susceptis, Si temporum in processu infrascriptis nolent persistere ab vna, parte vero ex altera, Stephanus filius Bagdan de *Methuok* et alter Stephanus filius Juga de *Wozestya* personaliter similiter pro se ipsis, ac pro ladislaio et Johanne filijs dicti Bogdan, Nicolao filio Farkas, Michaeli filio Oprissa de eadem *Mwtuok* dionisio et Nicolao filijs dicti Juga, Thatwl filio Magus, Johanne filio Michaelis de dicta *Wozestya*, Coram nobis constituti per

eosdem Stanchul filium Barb et Dragaan oraculo viuuoicis confestum extitit comodo, Quod licet et dicti fratres eorum quandam possessionem *Wozestia* alio nomine *lybannezeze* vocatam in districtu *Kaaran* existentem et habitam, a Serenissimo principe domino nostro domino Sigismundo dei gracia Romanorum semper Augusto ac Hungarie Bohemie etc. Rege profidelibus ipsorum *seruicys*, sibi ipsis impetrauerunt Ineuius eciam dominio vsquehuc pacifice persteterunt, Tamen ydem Stanchul et dragaan olahy predicti, recognoscentes dictam possessionem *Wozesty* alio nomine vt prefertur *lybannezeze* appellatam, annotatis vtrisque Stephano et alys supranotatis pleno Iure pertinere, Obhoc ipsi Stanchul et dragaan, ipsorum et predictorum aliorum nominibus eandem possessionem *Wozesty* cum omnibus vtilitatibus et pertinencyis Terris scilicet arabilibus cultis et incultis Siluis Nemoribus montibus piscinis aquis et generaliter cunctis vtilitatum integritatibus quouis nominis vocabulo vocitatis ad eandem legitime spectantibus, annotatis vtrisque Stephano et predictis alys, tum pro premissio Iure, tum etenim Centum florenorum puri auri, ab eisdem vt dixerunt pro eorum expensis plene habitis et receptis remisissent, et relaxassent, ymmo ydem Stanchul et dragan ipsorum et aliorum predictorum nominibus quilibet videlicet cum fratribus suis in filios filiorum heredum et successorum ipsorum Iure perpetuo et irrenocabili remisissent et relaxassent tenendam possidendam pariter et habendam Omne Jus et totale dominium eiusdem possessionis *Wozesty* a modo in eosdem vtrosque Stephanum et alios predictos transferendo, manusque eorum penitus et per omnia de eadem eximendo Coram nobis In Cuius rei memoriam perpetuamque firmitatem presentes literas nostras priuilegiales munimine pendentis et autentici Sigilli nostri roboratas duximus concedendas Datum per manus magistri Johannis lectoris ecclesie nostre predictae feria tertia proxima post dominicam Judica Anno domini Mo CCCCo vigesimo secundo, presentibus ibidem honorabilibus Dominis vito Cantore paulo Custode, magistris Augustino Thoma et Stephano, ceterisque Canonicis fratribus nostris in dei ecclesia Regi sempiterno Jugiter famulantibus.

(Eredetic hártján a tinkovai Macskási esahíd levéltárában esomag 879. szám? Kék selymen csüng a káptalan monyoró pecsété.)

1428.

Nos Sigismundus dei gracia Romanorum Rex semper Augustus ac Hungarie Bohemie Dalmacie Croacie etc. Rex Memorie Commendamus Quod In Congregatione nostra generali vniuersitati (igy) Nobilium kenezorumque, ac alterius status districtus nostri *Myhald* vocati quinquagesimo octauo die festi omnium sanctorum in *opido* nostro similiter *Myhald* nuncupato, per nos celebrata, Stephanus filius Radozlai nec non Rayo, et dobres kenezy in villa *keralmezy* vocata commorantes de aliorum medio personaliter exurgendo contra dees et ladislaum filios petri, ac Michaelem et petrum filios h(a)lya nec non andream et ladislaum filios halmagh de *Tenceloue*, eisdem dees filio petri ac Michaele filio halya nec non andrea et ladislao filys halmagh presentibus et audientibus proposuerunt et conquesti sunt comodo Quomodo eos ipsi dees ac Michael Andreasque et ladislaus nec non alter ladislaus, et petrus, de possessionibus *Jabalchna* et *Zalyn* vocatis, in dicto districtu *Myhald* habitis, quas eorum progenitores, et per consequens ipsi nomine kenezatus, ab olim permultorum annorum preteritorum curricula pacifice tenuissent et quiete possedissent, tempore cuius quarta uel citra iastaret reuolacio annualis, potencialiter et minusiuste, excludendo prefatum kenezatum ipsarum villarum ipsis scilicet Stephano, ac Rayo et Dobres pleno Juris titulo ad . . . . y pertinentem pro se ipsis occupassent, ex parte quorum Iudicium habere vellent Iure exigente, Quo audito Iidem dees ac Michael necnon Andreas et Ladislaus personaliter adherentes in suis ac dictorum alterius Ladislai, et petri personis, Responderunt exaduerso vt ydem iandictas possessiones *Jabalchna* et *Zalyn* vocatas, necnon Kenezatum earundem potencialiter, et indebite non occupassent, nam Ipsi easdem possessiones a prefatis Stephano ac Rayo et Dobres, coram fidei nostro, condam Magnifico Pipone de Ozora, inter cetera Comite nostro *Temesiensi* Iuridice optinuisissent, et super hoc haberent litteras Ipsius Piponis Comitae efficaces, vbi et in instanti in horum verborum suorum cercius documentum quasdam literas ipsius piponis Comitae in predicto *Opido Myhald* feria tertia proxima ante festum Natiuitatis Beate Marie virginis Anno Domini Millesimo Quadragesimo vigesimo quinto, patenter confectas, nobis demon-

strauerunt exprimendo, Quod cum ydem Rayo ac Dobres et Stephanus, Kenezý, de iam fata villa *Kévalmezege* coram ipso condam pipone Comite, aduersus eosdem dees ac Iadislau filios petri, necnon Michaelis, et petrum filios Michaelis, atque Halmagy, ac andream, Iadislau et Michaelis de dicta Temeseleõ assentes per eosdem se de predictis possessionibus *Jabolchna et Zalyn* vocatis per dictos eorum progenitores et consequenter per se nomine vt premittitur Kenezyatús servatis potencialiter exclusos esse . . . . . sue predictis, hoc verum esse, vt ipse possessiones apud manus dictorum progenitorum ipsorum Rayo, ac Dobres et Stephani fuissent, Sed per compositionem inter ipsos . . . . . Rayo ac Dobres, et Stephanum ab vna eorumque scilicet dees et fratrum suorum progenitorum iutam et firmatum eisdem eorum progenitoribus deuenissent Coram eodem pipone Comite respondentibus et in . . . . . Euocatione quasdam literas olim Magnifici Nicolay de Chaak waynode Transiluanensis prefatique Temesiensis et de Zolnik Comitatum Comitis Judicisque Comanorum nostrorum hunc tenorem continentes Nos Nicolaus de Chaak waynode Transiluanensis Temesiensis et de Zonuk Comes Judexque Comanorum Memorie commendamus, Quod dragomer filius Nexe et Blasius filius . . . . . de *Kévalmezege* ab vna, parte vero exaltera petrus halmagh, Kerestefal, et Michael, filij dees de *Temesel*, coram nobis personaliter constituti per eosdem sponte confessum extitit et relatam, Quod licet ipsi in facto possessionum *Jabolchna, Zalyn et Kévalmezege*, predicta in districtu *Myhald* existentium, contra sese mutuo nostra in presencia litem mouissent Tamen quia ipsi causam contra se procedere non volentes, ipsam litem ad compositionem nonnullorum proborum virorum pacem amancium, nobis admittentibus recipiendo Juxta compositionem et ordinationem dictorum proborum virorum, videlicet Joannis dicti Balog, et Michaelis de *Wran*, Castellanorum nostrorum de Sebes, nec non Nicolay filij Budislav et Stoyan de Chorna ac Iadislav filij pethou et farkas filij Bogdan de *Mothnok*, et aliorum quam plurimorum, Nobilium virorum districtuum predictorum de Sebes et Myhald Taliter concordassent, et concordauerunt, Coram nobis, Quod prefatis Dragomier et Blasio predicta possessio *Kévalmezege* cum omnibus vtilitatibus prememoratis . . . . . petro Halmagh, Kerestefal et Michaeli filijs dicti dees memorate possessiones *Jabolchna et Zalyn* simul cum euictis vtilitatibus et pertinencijs earundem vniuersis per modum . . . . . (comp)-

osicionis cessissent et deuenissent, Super quibus ambe partes predictæ Juxta ordinationem et dispositionem dictorum proborum et Nobilium virorum contenti fuerunt, tandem . . . . . quorum evidens testimonium presentes literas nostras Jam dictis filijs dees duximus concedendas . . . . . Anno domini Millesimo . . . . . secundo In ipsius piponis Comitæ presencia exhiben. Idem pipo Comes reuisis et perlectis continencijs litterarum earundem prescriptas possessiones *Jabolchna et Zalyn* nuncupatas Ip . . . . . pdictas virtute prescripte compositionis in ipsorum ac dictorum Rayo nec non Dobres et Stephani progenitores modo premissa facte legitime tangere comperiens, eas cum omnibus ipsarum vtilitatibus et pertinencijs Ipsi Dees et fratribus suis . . . . . eorumque heredibus adiudicasset tenendas et possidendas prefatis Rayo ac Dobres et Stephano silentium perpetuum exinde imponendo ac insuper eos pro receptione earundem possessionum aduersus ipsum dees et fratres ipsius prohibatos in facto calumpnie conuictos fore commisisset, Quibus quidem literis prefati piponis Comitæ, exhibitis, Quia ex earundem f . . . . . prenomiatus pipo Comes protactas possessiones *Jabolchna et Zalyn* nuncupatas, cum ipsarum vtilitatibus et pertinencijs annotato dees, et fratribus suis autefatis, modo premissa adiudicasse, et ipsos Rayo ac Dobres et Stephanum ex rationibus subscriptis in dicto facto calumpnie conuictos esse decreuisse reperiebatur, Obhoc eodem possessiones eidem dees et eius fratribus prenotatis Ipsorumque heredibus adiudicari et relinqui ydem vero Rayo ac Dobres et Stephanus pro talismodi sopite et terminate litis resuscitatione, rursus et iterum In ipso facto calumpnie aduersus ipsos in causam attractos conuinei et agruari debere nobis, ac Juratis assessoribus ipsius nostre congregationis, necnon Nobilibus Kenezýs prefati nostri districtus *Myhald* ceterisque Regni nostri proceribus nobiscum Tribunali Judiciale consententibus, agnoscebatur Igitur nos eorundem Juratorum, assessorum et Nobilium, necnon Kenezyorum assumpto consilio, preallegatas possessiones *Jabolchna et Zalyn* vocatas cum dicto earum Kenezyatú, ac alijs vtilitatibus et pertinencijs, sepefatís dees, ac Iadislav filijs petri, necnon Michaeli, et petro filijs halya, Item andree et Iadislav filijs halmagh, ipsorumque heredibus et posteritatibus adiudicandas et Jure eis expremissis incumbenti possidere et tenere relinquendas ac prefatis Rayo necnon Dobres et Stephano Silentium perpetuum

superinde imponendo eosdem Rayo ac Dobres et St-phanum inpre-
misso facto calumpnie, ex eoque in poenis et grauaminibus ex inde
Juxta Regni nostri consuetudinem, sequi debendas, conuictus extitisse
commisimus presencium literarum nostrarum testimonio et vigore
mediante, Datum sexto die Congregationis nostre predictæ, in loco
memorato, anno domini Millesimo Quadringentesimo vigesimo octauo
Regnorum nostrorum anno Hungarie etc. XLV.o *) Romanorum
decimo nono et Bohemie Nono.

(Eredetie ép hártján a gyulafehérvári káptalan levéltárában
Centuria XX. 96. szám, a pecsét nyomával. Az okmány írása na-
gyon elfakult, helyenkint olvashatlan.)

1430.

Capitulum ecclesie Chanadiensis, Omnibus christi fidelibus
presentibus pariter et futuris harum Noticiam habituris, Salutem in
salutis Largitore Ad vniuersorum Noticiam harum serie volumus
peruenire, Quod Nos literas Serenissimi principis domini nostri do-
mini Sigismundi dei gracia Romanorum Regis semper Augusti ac
hungarie Bohemie dalmacie Croacie etc. Regis, recepimus in hec
verba, Sigismundus dei gracia Romanorum Rex semper Augustus ac
hungarie Bohemie Dalmacie Croacie etc. Rex, fidelibus nostris Ca-
pitulo ecclesie Chanadiensis, Salutem et gratiam, Dicit nobis Johan-
nes filius Wolkzan in sua ac Georgy filij petri necnon Wolkzan, filij
Bogdan petri filij Stoyan lazki, filij Juga et Nowak filij Negrotha
personis, quomodo ipsi in dominium quararundam possessionum *Bis-
there* alias *Negoteste Zaboy Woyzlawa et Korchoma* vocatarum in di-
strictu de Sebes habitatarum ipsos omnis iuris titulo concernencium
legittime vellent introire, Super quo fidelitati vestre firmiter pre-
cipiendo mandamus, quatenus vestrum mittatis hominem pro testi-
monie, fidedignum, quo presente Nicolaus de *Mochkas* aut lucas filius
eiusdem vel Martinus de *Zylfa* sine Andreas de *Ermines* seu Nicolaus
de *Kusla* sine Michael filius Bobol de *Bladost* Aljs absentibus homo
noster ad facies predictarum possessionum vicinis et commetaneis
earundem uniuersis inibi legitime conuocatis et presentibus acce-

*) Tollhibia lehet XLII. helyett.

dendo Introducat memoratos Johannem Georgium Wolkzan Petrum
laczki et Nowak in dominium earundem statuatque easdem eisdem
iure ipsis incumbenti perpetuo possidendas si non fuerit contradictum,
Contradictores vero si qui fuerint Euocet ipsos contra annotatos Jo-
hannem Georgium Wolkzan petrum laczki et Nowak nostram in pre-
senciam ad terminum competentem, racionem contradiccionis eo-
rum reddituros, Et posthec huiusmodi possessionarie Introduc-
cionis et Statucionis seriem cum nominibus contradictorum et
Euocatorum si qui fuerint, terminoque assignato, nobis fideliter
rescribatis, Datum Wyenne feria secunda proxima post beate Marie
Magdalene Anno domini Millesimo quadringentesimo Tricesimo,
Regnorum nostrorum anno hungarie etc. XLIII.o Romanorum XX.o
et Bohemie decimo, Nos igitur mandatis regis humiliter obediens,
vt tenemur vnacum luca de *Mochkas* homine regio predicto nostrum
hominem Balthasar Chori dicte ecclesie nostre Clericum ad prescrip-
tas Introduccionem et Statucionem faciendam nostro pro testimonio
misimus fidedignum Qui demum exinde ad nos reuersi nobis con-
corditer retulerunt Quod idem homo regius dicto testimonio nostro
presente In festo Omnium sanctorum proxime preterito ad facies
predictarum possessionum *Bistere* alias *Negoteste Zaboy Woyzlawa*
et *Korchoma* vocatarum in dicto districtu Sebesiensi habitatarum vi-
cinis et commetaneis earundem uniuersis inibi legitime conuocatis
et presentibus accedendo Introduxisset profatos Johannem filium
Wolkzan Georgium filium petri necnon Wolkzan filium Bogdan pe-
trum filium Stoyan laczki filium Juga et Nowak filium Negrotha in
dominium earundem Statuissetque easdem eisdem iure ipsis incum-
benti perpetuo possidendas Nullo contradictore apparente tam in fa-
ciebus earundem possessionum quam nostri inpresencia legitimis
diebus et horis expectando, In cuius rei memoriam firmitatemque per-
petuam presentes literas nostras priuilegiales emanari fecimus pen-
dentisque Sigilli nostri munimine roborari, Datum per manus ma-
gistri Mathie lectoris et canonici nostri quintodecimo die diei
Introduccionis et Statucionis predictarum Anno domini supradicto,
presentibus honorabilibus dominis Benedicto proposito Stephano
Cantore Alberto Themesiensi ladislao Orodieni altero ladislao Tho-
runtaliensi et de Kewe Benedicto Sebesiensi et alio Ladislao Cras-
sowiensi archidiaconis Ceterisque Canoniceis fratribus nostris In
Dei ecclesia Regi Jugiter famulantibus sempiterno.

(Eredetie ép hártýin, melyben a már elveszett függő peesét-
nek csak átmetszései látszanak. Közölte velem Szentkláray Jenő,
az Adattár szerkesztője Temesvárott.)

1436.

Capitulum ecclesie Chanadiensis Omnibus christifidelibus presentibus pariter et futuris presencium noticiam habituris Salutem in salutis largitore Adaniversorum noticiam harum serie volumus peruenire, Quod nos literas Gloriosissimi et Excellentissimi principis domini nostri domini Sigismundi dei gracia Romanorum Imperatoris semper Augusti, Ac Hungarie, Bohemie, Dalmacie, Croacie etc. Regis, suma cum reuerencia recepimus inhee verba, Sigismundus dei gracia, Romanorum Imperator, semper Augustus ac Hungarie, Bohemie, dalmacie, Croacie etc. Rex fidelibus nostris Capitulo ecclesie Chanadiensis Salutem et graciám, dicitur nobis, in personis Jacobi et Mychal's filiorum Emerici de *Baluasticza* Ac Stephani de *Hozymezew* Necnon demetrý filý Iryo de *Alsocriua*, fratrum ipsorum condiuisionalium Quomodo ipsi in dominyum quarundam trium possessionum *Baluasticza* vocatarum, Ac etiam aliarum possessionum *Alsocriua* et *Hozymezew* appellatarum in *districtu Myhald* habitarum, Ipsos omnis Juris titulo concernencium legittime vellent introire, Super quo fidelitati vestre firmiter precipiendo mandamus, quatenus vestrum mittatis hominem pro testimonio fidedignum, Quo presente Iwan de *Zenthes*, vel Myze de *Bogonthw* Aly absentibus homo noster ad facies predictarum trium possessionum *Baluasticza* vocatarum, ac etiam aliarum possessionum *Alsocriuina* (igy) et *Hozymezew* appellatarum vicinis et commetaneis suis vniuersis inibi legittime conuocatis, et presentibus accedendo, Introducat prefatos Jacobum, Mychaelem Stephanum et Demetrium in dominyum earundem, Statuatque easdem, eisdem, Jure ipsis incumbente perpetuo possidendas, si non fuerit contraictum Contraictores vero si qui fuerint Euocet ipsos contra Annotatos Jacobum Michaellem Stephanum et demetrium nostram in presenciam, ad terminum competentem Racionem contradiccionis eorum reddituros, Et posthee huismodi introduccionis et statucionis seriem eum contradictorum et Euocatorum si qui fuerint vicinorumque et commetaneo-

rum qui predictae statucioni intererunt nominibus terminoque assignato nobis fideliter rescribatis, Datum *Chanadini* feria tertia proxima post octauas festi pasce domini Anno eiusdem Millesimo CCCC-mo XXX-o sexto Regnorum nostrorum Anno Hungarie etc. quinquagesimo, Romanorum XXVI. Bohemie XVI. Imperý vero tercio, Nos igitur mandatis nostris humiliter obedire cupientes vt tenemur vnacum Nicolao de *Zenthoiktos* homine vestro regio predicto, Nostrum hominem videlicet Nicolaum Chori diete ecclesie nostre presbiterum, ad premissa vestra mandata peragenda nostro pro testimonio misimus fidedignum Qui demum exinde ad nos reuersi nobis concorditer retulerunt Quod Idem homo vester dicto testimonio nostro presente feria quinta proxima ante festum beati Georgý martiris proxime preteritum ad facies predictarum possessionum videlicet *Baluasticza alsocriua* et *hozymezew* vocatarum vicinis et commetaneis vniuersis, videlicet Michaelle et Blasio de *Chorna* alysqe vniuersis ibi legittime conuocatis et presentibus accedendo introduxissent prefatos Jacobum Mychaelem Stephanum et demetrium in dominyum earundem statuissentque easdem eisdem perpetuo possidendas Nullo contradictore apparente tam in faciebus predictarum possessionum quam nostri in presenciam, legittime diebus et horis expectando In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes literas nostras priuilegiales pendentisque Sigilli nostri munimine fecimus roborari, Datum per manus magistri Mathie lectoris et Canonici nostri quinto decimo die dici introduccionis et statucionis prenotatarum Anno domini supradicto presentibus ibidem honorabilibus et circumspectis uiris dominis Benedicto preposito Stephano Cantore Alberto The.nessiensi vrbano Orodicensi, Ladislao Thorontaliensi Benedicto Sebessiensi altero Ladislao Crosouieni Archidiaconis. Ceterisque Canonicis fratribus nostris in dei ecclesia regi Iugiter famulantibus sempiterno.

(Eredetie hártýán az örményesi báró Fiáth család levéltárában.
A kék-vörös selymen függött peesét leszakadt.)

1437.

Co. Emeriei de Marezaly Magistri curie et
Michaelis Orzaag supremi Thesaurarj.

Nos Sigismundus, dei gracia Romanorum Imperator, semper augustus, ac Hungarie, Bohemie, Dalmacie, Croacie etc. Rex, Memorie commendamus per presentes Quod quia nos, fidelibus nostris, vtrique Johanni Olah filijs condam Woyk de Hwnyad, ad tres Menses proxime venturos, videlicet Octobrem, Novembrem, et decembrem, in quibus ydem cum quinquaginta lanceis more exercituancium nobis seruire tenebuntur, pro solutione huiusmodi quinquaginta lancearum, seu generum sub eisdem lanceis exercituancium, pro qualibet lancea per vigintiquinque florenos auri soluendo, quorum totalis sumpna facit Mille ducentos et quinquaginta florenos auri, huiusmodi Mille ducentis et quinquaginta florenis auri debitorie dinoscimur obligari, Ideo nos eisdem vtrunque Johannem Olah, de huiusmodi Mille ducentorum et quinquaginta florenorum auri rehibitione, certos reddere volentes et securos, *Districtum nostrum Komjath* appellatum, nunc apud manus eorundem vtriusque Johannis Olah, a maiestate nostra pro certa pecuniarum sumpna in alijs nostris literis Impignoratijs superinde emanatis, contenta, titulo pignoris habitum, eisdem vtrique Johanni Olah, vltra illam pecunie sumpnam, pro qua vt premittitur, ipsis, per nos per prius existit impignoratum, pro prescriptis Mille ducentis et quinquaginta florenis auri puri veri et Justo ponderis, omnino sub illis et eisdem clausulis, condicionibus et articulis, sub quibus vtpremittitur, eisdem, per prius a maiestate nostra existit impignoratum, impignoramus et obligamus, harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante, Datum Prage, In festo beati Mathei apostoli et Evangeliste, Anno domini M-0CCCC-0XXX-0VII-0 Regnorum nostrarum Anno Hungarie etc. LI-0 Romanorum XXVII. Bohemie XVIII. Imperij vero Quinto.

(P. H.)

Papirral lezárt vörös pecsét, mely alatt mint fent áll: Co.
Emeriei de Marezaly stb.

(Eredeti hártján az anspachi gyjttem. A budai kamarai levéltárban NRA. 1522. csomag, 24. szám.)

1440.

Capitulum ecclesie Chanadiensis, Omnibus christifidelibus presentibus pariter et futuris harum noticiam habituris Salutem in salutis largitore ad vniuersorum noticiam harum serie volumus peruenire, Quod nos literas excellentissimi principis et domini domini nostri Wladislay dei gracia hungarie, polonie, dalmacie, Croacie etc. Regis, Lithuanieque principis supremi et heredis Russie, fidelibus nostris Capitulo ecclesie Chanadiensis, Salutem et graciám, Cum nos pro fidelitatibus et fidelibus seruicijs ladislay et deos filiorum petri filij deos de *Themeslau* per ipsos primarie sacro Regio dyademati prefati Regni Hungarie consequenterque, nobis regimen ipsius Regni, diuina fauente elemencia gloriose adoptis, nostre maiestati, locis debitis et temporibus oportunitis laudabiliter exhibitis et impensis, possessiones eorum *Naghdukawicza* et *Topolchan*, necnon *Kyslukawicza* et *Keszepkriwa* vocatas, in Comitatu seu *districtu Myhald* nuncupato habitas et existentes, In quarum dominio, ipsi ladislaus ac deos ac Justomodo existere asserunt, cum omnibus . . . ipsarum utilitatibus et pertinencijs vigore aliarum literarum nostrarum donacionalium exinde confectarum, Ipsi ladislaus et deos ac eorum heredibus imperpetuum contulerimus, velimusque ipsos in dominium earundem mediantibus nostro et vestro hominibus legitime facere introduci, Igitur fidelitati vestre firmiter precipiendo mandamus, quatenus vestrum mittatis hominem protestimonio fidedignum, quo presente Stephanus forro, de *Nerenthe* vel Nicolaus vizez de *Zolobagh*, aut lucas de eadem, siue petrus dolrocha de *Zyppzew* sin Johannes de *Zenthesy*, seu paulus de eadem, an ladislaus de *fygerwiz* nene ladislaus filius vaywodé, de *Nihald* vel Michael de eadem alijs absentibus homo noster, ad facies predictarum possessionum, *Naghdukawicza*, *Topolchan*, *Kislukawicza*, et *keszepkriwa* vocatarum vicinis et commetancis ipsorum inibi legitime conuocatis et presentibus accedendo, Introducat prefatos ladislaum et deos, in dominium eorundem, Statuatque easdem, ipsis, premissis noue nostre donacionis titulo eis incumbenti, perpetue possidendas, si non fuerit contradictum, Contradictores vero si qui fuerint. Euoct ipsos contra annotatos Ladislaum et deos, nostram personalem in presenciam ad terminum competentem, rationem contradiccionis eorum reddituros, Et posthee

huiusmodi possessionarie Introductionis et Statuacionis seriem, cum contradictorum et Ewocatorum, si qui fuerint, vicinorumque et commetaneorum qui premissis Statuacioni intulerunt nominibus, et termino assignato eidem nostro personali presencie fideliter rescribatis, Datum Bude in festo ad vincula beati petri apostoli, Anno domini Millesimo Quadringentesimo Quadragesimo, Nos igitur mandatis eiusdem domini nostri Regis semper obedire volentes vt tenemur vncum Ladislao filio *Vaycode de Myhald* homine Regio predicto nostrum hominem videlicet magistrum petrum de *Zenthmihal* conCanonium nostrum ad predictas Introductionem et Statuacionem faciendam, nostro pro testimonio misimus fidedignum, Qui demum exinde ad nos reuersi nobis vniiformiter retulerunt, Qud ipsi feria sexta proxima ante festum beati francisci confessoris ad facies prefatarum possessionum *Naghlukawicza ac Tapotchan* necnon *Kyslukawicza et Kezpekrice* vocatis accedendo, vicinis et commetaneis eorundem videlicet *Michaele de Ruska* petro de *Orbagh* et *Michaele vayda de Mihald* inibi legitime conuocatis et presentibus predictus homo Regius presente antefato nostro testimonio introduxisset prelibatos *Ladislaum* et *decs* in dominium earundem Statuassetque easdem ipsis premissis Regie noue donacionis titulo perpetuo possidendas, nullo penitus tam in faciebus prenotatarum possessionariarum quam exposit eorum nobis legitimis diebus expectantibus contradictore apparente, Inquarum quidem Introductionis et Statuacionis testimonium et robor presentes literas nostras priuilegiales pendentis Sigilli nostri munimine roboratas fecimus emanati, Datum per manus Magistri Urbani lectoris et conCanonici nostri quintodecimo die Introductionis et Statuacionis predictarum, Anno domini supradicto presentibus honorabilibus dominis philippo preposito, Stephano Cantore, Jacobo Custode, Alberto Themessiensis, Benedicto Orodicensi, Stephano Ultramorusiensis, Ladislao Thorontaliensi, Baltasar Sebessiensis et Andrea Crassouiensi Archidiaconis Ceterisque Canoniceis fratribus nostris in dei Ecclesia regi iugiter famulantibus sempiterno.

(Eredetie ép hártján a gyulafehérvári káptalan Itárában, Cista XX. 48. szám. A fehér-kék zsinorról esüngött pecsét leszakadt.)

1444.

missio propria domini Regis.

Nos Wladislaus dei gracia Hungarie Polonie Dalmacie Croacie etc. Rex Lythuanieque princeps supremus et Heres Russie Significamus serie presencium quibus incumbit vniuersis, Quod nosdebitum ut decet habentes respectum ad illa fidelitatis et fidelium obsequiorum acceptione digna merita fidelis nostri *Egregy Nicolai* de *Byzere* familiaris fidelis nostri Magnifici *Johannis Wayuode* nostri Transsiluanensis, quibus idem maiestati nostre, et Sacre huius Regni nostri Corone a principio Electionis et Coronacionis nostrarum in Regem huius Regni nostri Hungarie diuina cooperante clemencia feliciter factarum in nonnullis nostris et nostrorum expeditionibus et presertim in conflictibus, quos primum prefatus Magnificus *Johannes Wayuoda* noster in partibus Transsiluanis et Transalpinis post se se, cum perfidis Turcis paganis: catholice fidei et cristiane religionis emulis infestissimis, semper glorioso triumpho de eisdem emulis reportato habuit, Demum vero et singularius in ista nouissima expeditione passagy: in qua personaliter laborauimus nobiscum per totam Rasciam et Bulgariam usque ad confinia parcium Romanie procedendo, certorumque gencium armatorum prefati Wayuode Capitaneatum gerendo, in omnibus conflictibus, quos in ipso progressu et regressu cum eisdem Turcis habuimus inter primos, se inter hostium cateruam medius ingerendo, multaue milicie et Strenuitatis exercicia ad vsum nostrum exhibendo, maiestati nostre se gratum reddidit et acceptum, Quorum intuitu possessiones Wolachicales *Kusdlya Zuvoy* vtrasque *pathak* et *Zylfa* vocatas in districtu *Karausebes* habitas, in quarum pacifico dominio idem *Nicolaus* de *Byzere* seque et fratres suos infrascriptos ex colacionibus condam Serenissimorum principum dominorum *Sigismundi* et *Alberti* huius Regni nostri Hungarie Regum predecessorum a certis retroactis annis extitisse et eciam de presenti existere, sed literas et literaria eorum Instruments quibus mediantibus easdem tenuissent per dictos paganos Turcos alias in eodem districtu discurrentes ablatas et ab eisdem alienata fuisse asserit, Simuleum cunctis ipsarum vtilitatibus et pertinencijs quibuslibet, Terris scilicet arabilibus cultis et incultis Agris pratis pascuis siluis Nemoribus rubetis Montibus vallis vineis vinearumque promontorys Aquis fluyjs

piscinis piscaturis aquarumque decursibus necnon Molendinis et locis Molendinorum ac generaliter quarumlibet utilitatum et pertinenciarum suarum integritatibus quouis nomine vocitatis sub earum veris metis et antiquis, ac sub illis condicionibus et servicijs quibus alie possessiones Wolachicales in dicto districtu tenentur et possidentur ac sub eisdem vigoribus quibus similes possessiones wolachicales per predecessores nostros Reges conferre solite fuerit, memorato Nicolao de Byzere quo ad quartam partem earundem, ac per eum Ladislao filio Johannis de eadem Byzere fratrueli, ac Dionisio filio Mathie philippoque filio Ladislai, et Ladislao filio Dionisij de pathak, necnon Johanni filio Johannis de Zylfa condicionalibus fratribus suis cuilibet scilicet eorum iuxta porcionem suam, quo ad alias tres partes ipsarum, ac heredibus et posteritatibus eorum vniuersis Noue nostre donacionis titulo et omni eo Jure quo nostre legitime incumbit collacioni dedimus donauimus et contulimus ymo damus donamus et conferimus Jure perpetuo et irrenocabiliter possidendas tenendas pariter et habendas Saluo Jure alieno, Harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante, Quas in formam nostri privilegij redigi faciemus dum nobis in specie fuerint reportate. Datum Bude in festo Sacratissimi Corporis christi Anno domini Millesimo quadringentesimo quadragesimo quarto.

(Eredeti hártján a Sombory család levéltárában. A szöveg alatti pecsét lehullván, ennek helyén ezen szavak: comissio propria domini Regis olvashatók.)

1447.

Nos Johannes de Hwnyad Nomine et in Persona Serenissimi Principis domini Ladislai Electi Nat. . . . . Regni Gubernator Memorie commendamus tenore presencium significantes quibus expedit vniuersis Quod nos consideratis et in memoriam (reuocatis) grauitis meritis sinceris complacencijs atque virtuosis gestis Egregiorum dees, ac Ladislai filiorum condam petri de *Themessel*, quibus ipsi . . . . . Exercituum, tam Regalium quam nostrorum plerauice sicuti contra Scuis imos Turcos Cruciscristi persecutores sic non minus contra Regem Romanorum . . . . .

Expedicionibus. Presertim vero tempore, quo Serenissimus princeps dominus Wladislaus hungarie, polonie etc. Rex leuato suo valido Exercitu, partes Rascie subintrando . . . . . pululabant, vsque ad confinia Scuisimorum Turcorum, prope Montem Zlathyeza, ad Ciuitatem philipopensem pertinentem, vbi tunc Scuisimus Turcus Omorath Imperator . . . . . strictum in suas Montis timens, ipsius domini nostri Regis in huius Regni potens domynia sua, posse preualere, et diceconi (igy röviditési jellel) subiugare, circumiacencia cacumina montis predicti, vallas . . . . . ac Ladislai, vrbana promptitudo stronnu ac Militaria fecit opera, pre alijs suis participibus multa laudabiliora. Secundo vero, cum prefatus dominus noster Wladislaus Rex obtento . . . . . anno vno, propter datam sibi victoriam, in Regno hoc Hungarie predicto repansando, rursus resumptis viribus, validissima sua potencia in prefato Regno agregata, partes Bulgarię subintr . . . . . Mare peruenisset, ibique cum Scuisimo Imperatore Turcorum ac ipsius eciam visiri horrenda et incomprehensibili potencia acerrimum conflictum commisisset prefati Desew ac Ladislaus tan (quam nost)re Corone fidelissimi palmites radicatum in ipsis constanciam et sinceram fidelitatem, multis insignioribus virtutibus in ipso Conflictu, non sine ipsorum Sanguinis effusione, ac earorum familiarium amissione semper, prefati domini nostri Regis demumque nostro lateribus, adherendo, studuerunt approbare, ipsisque laudem honorem atque gloriam accumulare, Et licet multo maiora, et crebriora, huic Regno fidelia exhibuerint seruicia, Tamen ne prorsum ipsorum gestorum Rerum preconiã, quasi irrememorata pedetentim transire videantur cum euo hec prescripta breui, stilo, ceu quoddam Insigne pro exemplo reponentes, speculum, futurorum recordio duximus censendum. Pro quibusquidem meritis premissis, quamuis multo maioribus antidotum premys merito deberent remunerari, In aliqualem tamen seruiciorum ipsorum recompensam volentes ipsis nostram exhibere beniuolenciam fauorosam vt exinde ad quenis fidelia obsequia feruencius incitentur Porciones possessionarias in possessionibus *Theouesset, Thoreguda, Wrbachyeu, Absolydeg, Kceua superior, pathak, Kressowcz, Yabelcbna, Zalyn* necnon possessionem *Kezephekceua*, vocatis, habitas, In quarum domynio prefati desew ac Ladislaus pacifice ad nostrum scitum persistunt eciam de presenti, Item possessiones *Najhtakanyeza, Thoplichuan*, vocatas in quarum domynio similiter prefati dees et ladislaus quo ad medio-

tatem directam, ad aliam vero medietatem Crechwl, filius Bogdan de eadem *lekawicza* necnon Myla frater eiusdem Bogda Item filij Raad, necnon Dya et Wolkaan filij Iwcha, ac similiter desa et Nowak filij Welyk, preterea filij Brathko, et dya filius condam lengwl, de eadem, existunt, in domynio, demum vero possessionem *Kislckawycza*, vocatam, in qua prenotati dees et ladislaus, quo ad medietatem ad aliam vero medietatem, filij Tresaan filij Juga, ac similiter filij hitemmel, persistent in *districtu*, vide licet *Mihald* existentes, preterea in *lugas* possessionem *Barthafalwa*, in cuius medietate prenotati dees et ladislaus, in alia vero medietate, Mathias Bartha dictus de eadem in possessionem *Gedefalwa*, in quam modopremisso ad medietatem pretracti dees et ladislaus ac ad aliam medietatem Gyarfasius de eadem, ac possessionem *Folsckwesd* et *Alsckwesd*, in quarum domynio prefati dees et ladislaus quo ad directam et equalem, ipsarum medietatum ad aliam vero petrus et Johannes filij condam Dionisij Keny dicti, de eadem *Kwesd* prestare perhibentur, Simuleum omni Jure Regio, si quod in eisdem qualitercumque et quibuscumque modis Regia haberet Serenitas aut ipsius concerneret maiestatem, necnon cunctis ipsarum utilitatibus et pertinencijs, terris videlicet arabilibus cultis et incultis pratis Siluis Nemoribus Montibus vallibus pascuis fenetis, Aquis, aquarumque decursibus vineis vinearumque promonthorys Molendinis atque Molendinorum locis, Generaliterque quibuslibet utilitatibus integritatibus, quouis nominis vocabulo vocitatis, ad prescriptas possessiones, necnon porciones possessionarias de Jure spectantibus et pertinentibus, sub ipsarum veris metis et antiquis Auctoritate nostre Gubernacionis, necnon consilio, et voluntate vniuersorum dominorum prelatorum et Baronum ad Id accedencium, eisdem dees ac ladislao fratri suo, de prefata *Thenessel*, ac alijs vniuersis prescriptis Nobilibus, sic quemadmodum, superius declaratum existit, ipsorumque heredibus et posteritatibus vniuersis dedimus donauimus et contulimus, Noue nostre donacionis titulo ymmo damus donamus et conferimus Jure perpetuo et irrevocabiler possidendas tenendas pariter et habendas Saluo Jure alieno Harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum Bude in dominica Judica Anno domini Millesimoquadringsesimoquadragesimo septimo.

(P. H.)

Papirral lezart kis vörös peesét.

(Eredeti hártyán, melynek jobbik két szege le van tépve, — a gyulafehérvári káptalan levéltárában, Miscellaneorum Cista I-ma Fascicul. 2. Nr. 42.)

1457.

Nos Ladislaus Dei gracia Hungarie, Bohemie, Dalmacie, Croacie etc. Rex, Austrie et Styrie Dux, necnon Marchio Moravie etc. Memorie commendamus tenore presencium significantes quibus expedit vniuersis. Quod nos tum ad humillimam supplicacionis instanciam fidelium nostrorum Michaelis Dees dieti de Thomoshel *) et Stefani filij Sysman de Bozjas per eos in ipsorum ac ceterorum Vniuersorum Nobilium et Keniziorum nec non aliorum Valachorum de Districtibus Lugas, Sebes, Mihald, Halmas, Krassofw, Borzafw, Komiathy et Illyed vocatis nominibus et in personis nostre propterea porrecte Maiestati, tum vero consideratis fidelitatibus et fidelium seruiciorum meritis eorundem Vniuersorum Nobilium et Keniziorum ac ceterorum Valachorum, quibus ydem non solum predecessores nostris Regibus Hungarie, sed et nobis se gratos reddiderunt, et acceptos, et presertim eo respectu, quod ipsi in confinijs Regni nostri collocati, in custodia et tuicione Vadorum Danubij contra crebros incursus Turcorum, utpote qui ipsum Regnum nostrum in illa parte vel depredare, vel homines eiusdem Regni nostri sine discrecione sexus et etatis impune abducere in seruitutem consueverunt, personas, resque et bona sua fortune casibus summittere, damnaque et incommoda ac vulnera dira suscipere non formidant. Volentes eisdem gratitudinis vicem rependere, omnia et singula eorundem Valachorum et Keniziorum priuilegia, super quibuscumque eorum libertatibus, prerogatiuis et Juribus confecta, ac si presentibus literis nostris de uerbo ad uerbum inserta essent, sub illis tamen condicionibus, oneribus et seruitutibus, quibus eadem emanata et per predecessores nostros Reges Hungarie ipsis concessa sunt, Auctoritate Regia pro eisdem nobilibus Valachis et Kenezys ceterisque Valachis presentibus scilicet et futuris perpetuo valitura, roboramus et confirmamus, eosque in unum quemque

*) A gyulafehérvári káptalan: Teömeöshel.

eorum sicuti maiorem, sic et minorem in omnibus huiusmodi eorum libertatibus prerogatiuis et Juribus manutenere et conseruare promittimus. Et nihilominus ut ipsi Nobiles Valachy et Kenezy firmata inter se vnione dicta seruicia nostra et Regni nostri in tuendo vado Danuby eo melius continuare possint, decreuimus a modo in posterum in prefatis octo districtibus nullo unquam tempore alicui extraneo possessiones et villas donare, nisi illis qui bene meriti propter eorundem seruicia videbuntur. Et quod huiusmodi octo districtus ab invicem non separabimus, nec aliquem ex eis alicui donabimus, sed Sacre Regni nostre Corone sicuti predec ssores nostri Reges, sic et nos quasi simul iunctos tenebimus. Imo prefatum districtum Komyathy, qui per quondam Serenissimum Principem dominum Sigismundum Romanorum Imperatorem ac Hungarie etc. Regem, Auum nostrum charissimum quondam Joanni de Hunyad alias eiusdem Regni nostri Hungarie Gubernatori impignoratus, ac per Incolas eiusdem Districtus ab eodem redemptus esse perhibetur prefatis septem Districtibus iterum auertimus, decernendo a modo deinceps, sicuti aliquem alium ex ipsis Districtibus, ita et ipsum districtum Komathy de corpore illorum districtuum esse, atque uno et eodem privilegio cum illis gaudere. Preterea annuimus eidem Nobilibus Valachis et Kenezys ut nullus eos iudicet preter Comitum eorum pro tempore constitutum, cuius iudicio si contenti non fuerint, ad Iudicem Curie nostre, et dehinc in nostre Maiestatis personalem presenciam possint et valeant causas eorum provocare. Volumus insuper quod Comites eorum vel Vicecomites pro tempore existentes, in exigendis Byrsagyis et Iudiciorum grauaminibus Equum leporarium, Arma et Aves conuictorum vel vincendorum auferre non presumant, nec aliter pro exactione huiusmodi Birsagiorum, nisi sumpto secum Iudice Nobilium eorundem Valachorum exire valeant modo aliquali. Postremo eosdem Nobiles Valachos instar verorum nobilium Regni nostri. Item Kenezios eorundem Valachorum ex omni solutione tributi tam nostri quam aliorum quorumcumque exemptos esse volumus et supportatos, et quod nullus omnino hominum res et bona eorum et Jobbagionum ipsorum in quibusuis locis arrestare seu prohiberi facere, aut eosdem vel dictos eorum Jobbagiones ad cuiusuis instanciam iudicare vel eorum astare Iudicatiu compellere presumant, sed aliqui quidquam actionis vel questionis contra eosdem Nobiles Valachos et Kenezios, aut annotatos ipsorum Jobbagiones vel alterum eorum haberent vel habere spera-

rent, hi id contra prefatos ipsorum nobilium Valachorum Jobbagiones in presencys eorundem Nobilium aduersus autem eosdem Nobiles Valachos et Kenezios coram prefatis Comitibus eorum pro tempore existentibus presequantur, qui si in reddenda iusticia tepidi fuerint, in presenciam Iudicis Curie nostre, et si ibi iterum iusticia eis dcerit, in presenciam nostre Maiestatis iuridice prosequantur, ex parte quorum omni contra eos querulanti iudicium et iusticia impendetur, prout dietabit ordo iuris. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes literas nostras secreto Sigillo nostro quo vt Rex Hungarie vtinur impendenti communitas duximus concedendas. Datum Vienne in festo decollacionis Beati Joannis Baptiste Anno Domini Millesimo quadringentesimo quinquagesimo septimo. Regnorum autem nostro- rum anno Hungarie etc. decimo octauo, Bohemie vero quarto.

(Báthory Gábor 1609. évi átiratából, a Maeskási család levéltárában. Báthory Gábor ezen megerősítő levelét ártírták a gyulafehérvári káptalan requisitorai 1634. évben, és újra a gyulafehérvári káptalan 1800 augusztus 24-én Ferenc királynak ugyancsak 1800 év augusztus 19-én Kolozsvárott kelt parancsa folytán. Közli V. László király ezen kiváltságát Manin Basil is: Disertatiune Istoria-Critica si literaria tractanda despre originea Romaniloru din Dacia-Trajana, ezimű, oláh nyelven írt munkájának 541. lapján, a forrás megnevezése nélkül, és némi hibákkal. A kiváltságlevél eredetije még eddig lappangván, leghitelesebb a Maeskási család levéltárában létező Báthory-féle eredeti átirat, — ebben azonban a 15. század helyesírása mellőztetvén, a szövegben a régi helyesírást visszaállítandónak véltem.)

1457.

Commissio propria domini Regis.

Ladislavus dei gracia, Hungarie, Bohemie, Dalmacie, Croacie etc. Rex, Austrieque et Stirie dux, neonon Marchio Moravie etc. fidelibus nostris vniuersis et singulis volahis Nobilibus et Kenezys districtus Komyathi Salutem et gratiam. Grato animo accepinus fidelitatem et seruicia vestra, ex parte vestre vniueritatis per hunc vasa de Gamza, nuncium vestrum, nobis oblata, et etiam intimata, in

facto predicti districtus Komyathý nobis summe placita fuerunt, Intimatis enim, quod quamquam, ipse districtus dudum per condam dominum Sigismundum, Imperatorem, ac Hungarie etc. Regem, aum nostrum, condam Magnifico, Johanni de Hwnyad in certa summa pecuniarum obligatus fuerat, Tamen vos, huiusmodi summam pecunie eidem condam Johanni de Hwnyad, et suis filijs e vestri medio, iam in toto, soluissetis et expediissetis, obhocque petebatis nostram maiestatem, vt ipsum districtum Komýathi, alys septem districtibus volahicalibus a quibus vtpremittitur, per ipsum dominum Sigismundum regem, abstractus fuit, iterato reannectarémus et reincorporarémus Super quo fidelitati vestre taliter respondemus, quod nos maxime ex consideracione, vt vos, vnacum ceteris volahis Nobilibus et kenesis prescriptorum septem districtuum ad seruicia nostra ad que pro conseruacione, et defensione, confiniorum, et vadorum illarum parcium inferiorum ex consuetudine obligamini, insimul pariter intendere, et inuigilare, atque nostre maiestati ac Sacre Corone illius Regni nostri melius et comodus seruire valeatis, prefatum districtum komyathi, pretaetis alys septem districtibus volahicalibus readiunximus et reincorporauimus, prout hoc ex litteris nostris priuilegialibus videbitis clarius contineri, Volumusque omnino efficere, eciam in casu, quo, summa predicta pro qua Idem districtus fuit obligatus per vos, nondum plene esset soluta, vt districtus ipse, ab huiusmodi obligacione liber prescriptis alys septem districtibus sit per nos incorporatus perm(an)at. Quamobrem fidelitati vestre vniuersitatis, presentibus firmiter precipientes mandamus sic omnino habere volentes, quatenus a modo deinceps semper successiuis temporibus ad omnia facta negocia et seruicia nostre maiestati et sacre Corone Regni nostri, necnon circa defensionem et custodiam confiniorum, ac vadorum, cum volahis Nobilibus kenesis ac alys illorum septem districtuum hominibus vnanimiter totis vestris viribus attendere et inuigilare debeatis, et quilibet vestrum debeat omnibus modis, Et aliud nullatenus facere ausuri in premissis. Datum Wyenne, in festo decolacionis beati Johannis baptiste Anno domini Millesimo quadriagentesimo quinquagesimo Septimo, Regnorum autem nostrorum Anno Hungarie etc. decimo octauo Bohemie vero quarto.

(P. II.)

Eredetie papiron a *Maeskösi Iltan* (Fasc. 20. Nro 631.)

Közli: Szabó Károly.

1464.

Mátyás király megparancsolja az oradi káptalannak, hogy Vrányi Jánost, Györgyöt, Mihályt és mások Györgyöt Krassó vármegyében az illyédi kerületben fekvő Verbolez, Marinkolez, Dicsin, Tyákó, Lugoth és Cséglő helységébe, melyeket őseik a magok is békében bírtak és bírnak, igtassa be. Kelt Budán 1464.

Mathias dei gracia Rex Hungarie Dalmacie Croacie etc. fidelibus nostris Capitulo ecclesie Orodienis Salutem et gratiam Cum nos attentis et consideratis fidelitatibus et fidelium seruiciorum gratuitis meritis fidelium nostrorum Johannis Georgy, Michaelis et alterius Georgy de Wran *) per eos primum vti didicimus sacre huius Regni nostrj Hungarie Corone Tandem vero mayestaj nostre sub locorum et temporum varietate cum summa fidelitatis constancia exhibitis et impensis, possessiones Werbolez, Marinkolez, Dichyn, Thiwko, Iwgoth et Cheglo vocatas in Comitatu de Crasso et indistrictu de Illyed existentes habitas, Inquarum pacifico dominio Idem Johannes Georgius Michael et alter Georgius progenitores suos ab antiquo perstitisse seque persistere asserunt eciam de presentj, simulcum cunctis ipsarum vtilitatibus et pertinencys quibuslibet premissis sic vt prefetur stantibus et se habentibus Memoratis Johanni Georgio Michaelj et alterj georgio ipsorumque heredibus et posteritatibus vniuersis *sub illis modis et condicionibus quibus ceteri Nobiles prefati districtus possessiones tenere solent* vigore aliarum literarum nostrarum donacionalium exinde confecturum imperpetuum contulerimus velimusque eosdem in dominium earundem per nostrum et vestrum homines legitime facere Introducj Super quo fidelitati vestre firmiter precipiendo mandamus quatenus vestrum mittatis hominem pro testimonio fidedignum quo presente petrus Bogdo**) vel Iadislau de Brayán sine georgius filius Maro ac Johannes de patak Alys absentibus homo noster Ad facies dictarum possessionum vicinis et commetaneis earundem vniuersis inibi legitime conuocatis et presentibus accedendo Introducat prefatos Johannem Georgium Michaelm

*) Wran a mai Vrány falu Krassóban az oravicaí járásban.

**) A káptalani jelentésben Bogdosy.

et alterum Georgium indominium earundem statuaturque easdem eisdem similem cunctis utilitatibus suis et pertinencijs quibuslibet premissis nostre nove donacionis titulo perpetue possidendas si non fuerit contradictum contradictores vero si qui fuerint evocet eosdem contra annotatos Johannem georgium Michaellem et alterum Georgium nostram inpresenciam ad terminum competentem rationem *contradictorum* (igy) eorum reddituros Et posthec huiusmodi Introductionis et Statucionis seriem cum contradictorum et evocatorum si qui fuerint vicinorumque et commetaneorum qui premissis Statucionis intererunt nominibus terminoque assignato nobis fideliter rescribatis Datum Bude feria quarta proxima post festum beatorum Thiburej et Valerianj martirum Anno domini Millesimo quadringentesimo Sexagesimo quarto Regni nostrj Anno septimo Coronacionis vero primo.

Az aradi káptalan 1464-diki beigtatási kiváltásleveléből (az ord. Muzeumban.) Küzli: Szabó Károly.

1464.

Az aradi káptalan kiváltáslevelé, melyben bizonyítja, hogy Mátyás király 1464 . . . kelt parancsa értelmében Vrányj Jánost, Györggyt, Mihályt és mások Györggyt, a Krassó vármegyében az illyélti kerületben fekvő Verbolez, Marinkolez, Dicsin, Tyákó, Lagoth és Csegli helységekre, új adomány ezínce minden ellenmondás nélkül beigtatta. Kelt 1464.

Capitulum Ecclesie Orodienis Omnibus Christifidelibus presentibus pariter et futuris presencium noticiam habituris Salutem in salutis largitore Ad vniuersorum noticiam huius serie volumus peruenire Quod nos literas Introductorias pariter et Statutorias Serenissimi principis domini Mathie dei gracia Regis Hungarie Dalmaecie Croacie etc. domini nostrj naturalis nobis preceptorie directas sumpmacum reuerencia recepimus in hec verba, Mathias dei gracia Rex *etc.* (lásd: Küzli). Nos igitur mandatis Regie serenitatis in omnibus obedire cupientes vt tenemur vncum Georgio filio Maro de Pathak homine suo regio predicto vnum exnobis videlicet honorabilem Magistrum ladislaum de Pankotha socium et concanonicum nostrum ad premissas Introductionem et Statucionem faciendas nostro protesti-

monio transmisimus fidedignum Qui tandem exinde ad nos reuersi nobis concorditer retulerunt Quod ipsi in festo natiuitatis virginis gloriose proxime preterito et alijs diebus ad Id aptis et sufficientibus ad facies dictarum possessionum Werbolez Marinkolez Dychin Thywko Iwgoth et Cheglo vocatarum in Comitatu de Crasso et districtu de Illyed existencium habitarum vicinis et commetaneis earundem vniuersis inibi legitime conuocatis Signanter Johanne de Pribinipathak et Petro Bogdosy de Bussicze et presentibus accedendo Introduxisset prefatos Johannem Georgium Michaellem et alterum Georgium de Wrau in dominium earundem Statuissentque easdem eisdem similem cunctis earundem utilitatibus et pertinencijs quibuslibet premissis Regie nove donacionis Titulo perpetue possidendas nullo penitus contradictore apparente tam in facie dictarum possessionum quam exposit coram nobis Inenius rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes literas nostras priuilegiales pendentis et autentici Sigilli nostri munimine roboratas duximus emanandas Datum per Manus Magistrj Johannis (lectoris socj et concanonicj nostrj Anno domini Millesimo quadringentesimo sexagesimo quarto quindecimo die diej Introductionis et Statucionis prenotatarum, presentibus ibidem Honorabilibus dominis Demetrio Cantore Martino Custode altero Martino de Zombor et Stephano de Gyanthe Ceterisque Canonicis fratribus nostris indej ecclesia Regj sempiterno iugiter famulantibus.

Eredete pergamenen az Erd. Muzeumban (Jos. Comitis Kemény Diplomatarium Autographum Tom. II.). — Vörös és kék selyem zsinorról függött pecsétje elveszett.

Hátára írva későbbkori kézzel: Krasso vgyében nemelj falukrol Uraj*) familiat illető Pura Statutoria Level.

Küzli: Szabó Károly.

1464.

Co propria domini Regis.

Nos Mathias Dei Gratia Rex Hungariae, Dalmatiae, Croacie etc. Memorie commendamus tenore presencium significantes quibus

*) Tévedve olvasta az illető a de wraj szót Uraj--nak.

expedit vniuersis. Quod nos attentis et consideratis fidelitatibus et fidelibus seruitijs fidelium nostrorum Jacobi de Maecskas, ac Thomae filij Romani de Perlő per eos primum Sacrae hujus Regni nostri Hungariae Coronae tandemque nostrae Majestati sub Locorum et Temporum varietate cum constantia fidei et sollicitudine indefessa exhibitis et impensis, *Praedium Perlo* ¹⁾ vocatum in Districtu de *Lugas* habitum, in cuius pacifico dominio ydem ab antiquo perstitisse, seque persistere asserunt, etiam ad praesens, item totum et omne Jus nostrum Regium, siquod in eodem *Praedio Perlo* ²⁾ ac in alijs quibusdam praedijs, *Sidővir Pataka*, *Dragotenest* ³⁾ et *Týnko* vocatis, in dicto districtu de *Lugas* habitis qualiterumque haberemus, aut nostrum ex quibuscunque causis, vjs, modis, et Rationibus concernerent Maiestatem, simul cum cunctis eorundem utilitatibus et pertinentijs quibuslibet, Terris scilicet arabilibus, cultis et incultis, agris, pratis pascuis, foenetis, sylvis, campis, nemoribus, montibus, vallibus, vineis vinearum que promontorjs aquis, flaujs, piscinis, piscaturis, aquarumque decursibus, molendinis ac Molendinorum locis, et generaliter quarumlibet utilitatum et pertinentiarum eorundem integritatibus, quovis nominis vocabulo vocatis, sub suis veris metis, et antiquis ad eadem Praedia de iure spectantibus, et pertinere debentibus, praemissis sic ut praefertur Stantibus et se habentibus Memoratis Jacobo, et Thomae filio Romani, ipsorum haeredibus et posteritatibus vniuersis dedimus donauimus, et contulimus; imo damus, donamus et conferimus jure perpetuo et irrevocabiliter tenendum possidendum pariter et habendum; salvo Jure alieno harum nostrarum vigore et testimonio Literarum mediante, quas in formam Privilegij nostri redigi faciemus, dum nobis in specie fuerint reportatae. Datum Budae feria secunda proxima ante festum Ascensionis Domini Anno ejusdem Millesimo Quadringentesimo Sexagesimo quarto, Regni nostri Anno septimo, Coronacionis vero primo.

(A gyulafehérvári káptalan 1689. átiratából, mely azt is mondja, hogy az eredeti levélre vörös viaszban a király nagyobb pecsétje volt rányomva. Egyszerű másolat a tinkovai Macskási család levéltárában XXII. csomag, 748. szám. Ugyanitt Huszti Antrás másolata 889. szám alatt.)

¹⁾ Husztinál: Perleo. ²⁾ Husztinál: Perlő. ³⁾ Fekvésénél fogva lehetőleg Dragomirest.

1470.

Nos Jacobus Maczkas ac Johannes More, et Vasa Castellani Castri Sydowar Memoriae commendamus per presentes quod nos in sede nostra Judiciaria vna cum Nobilibus comprouincialibus *Sedis lugas* sedissemus, ab vna parte Jacobus de *Marga*, parte vero altera Sandrinus Sysman, nostram veniens in presenciam, per eundem Jacobum extitit in hunc modum, quod ipse tempore Michaelis ac Stephani de Mothnok Banis Zewriniensibus, vna cum Sandrino fratre in Castro Zewriniensi fuissent Castellani, tunc dictus Sandrinus Syman (igy) de porcione sua prouentus eiusdem Castri triginta duos florenos Auri recepisset et abstulisset, qui quidem Sandrinus, coram nobis extitit in hunc modum, quod ipse de porcione eiusdem Jacobi plus non recepisset nisi viginti duos florenos Auri, hys auditis nos vna cum dictorum Nobilibus comprouincialibus, disposuimus et ordinauimus, ut predictus Sandrinus Sysman, predicto Jacobo decem et Nouem florenos Auri soluere teneretur, Id ambe partes ad disposicionem et ordinacionem prefatorum Nobilium comprouincialium, contenti extiterunt, Nosque vna cum prenominatorum Nobilium comprouincialium pro sulucione dictorum florenorum Sandrino terminum assignamus, terminoque adueniente sepe dictus Sandrinus, prenotatos florenos Jacobo *marga* deponere non potuit, sed in tribus possessionibus porcionarijs videlicet *Bozgas*, *Ohaba felső Bozgas*, vocatas, eidem Jacobo *marga*, predictos florenos assignabat, hys visis et auditis Martinus *Thewrsawk* frater et consanguineus eiusdem Sandrini, contradixit, vt sepe nominate porciones possessionarie ipsum similiter concernerent sicuti Sandrinum Sysman, ad manus alienas prefatas porciones possessionarias intrmittere non vellet, sed ipse, prenominatis florenis predictis porcionibus possessionarijs videlicet *Bozgas Ohaba felső Bozgas* deponere vellet, ita dum et quando fratres eiusdem Martini *Thewrsawk* redimere vellent extunc Idem Martinus, dictas porciones possessionarias remittere debeat et teneatur, tunc sepedictus Martinus decem et Nouem florenos coram nobis prenominato Jacobo *marga* plene et integraliter deposuit et soluit testimonio presencium mediante Datum in *Sydowar* feria tertia post festum penthecostes Anno domini Millesimo CCCCO Septuagesimo.

(Eredeti papiron a tinkovai Macskási család levéltárában, . . . csomag, 883. darab. Szöveg alatt apró pecsét fehér viaszban.)

1478.

Nos Jacobus de Marga et Rayn waywoda vice Bani Zewri-
nienses Memorie commendamus tenore presencium significantes Quan-
tenus nos feria quinta proxima post festum Beatorum Simonis et
Jude proxime nunc preteritum, cum vniuersis nobilibus, et Andrea
de waralya Iudice nobilium districtus Karansebes, ad eundem opi-
dum *Sebes* pro faciendo Iudicio conuenissemus Tunc nobilis vir Ko-
paz de *wad* coram nobis personaliter constitutus, contra et aduer-
sus Nobilem virum Georgium filium condam Nobilis Ladislai Ga-
man de Byzere, per modum accionis proponere curauit in hunc mo-
dum Quod ipse Nobilis Georgius, ex amonicione et informacione
dicti condam Ladislai Gaman patris sui, ipso adhuc in humanis
agente, pristinis temporibus cum quodam Molendinatore suo insurgendo
ad quendam Molendinum suum super fluuium Byzere appellatum
habitum, et in districtu *Sebes* existentem, Irruissent, eundemque Mo-
lendum more Turcorum succendissent, et penitus combussissent,
vnde ipse actor Sexaginta florenorum auri dana (igy) se allegabat
patuisse, Quod cum audiendo ipse Nobilis Georgius supradicta pro-
posita et allegata ipsius actoris premissis modo contra ipsum facta,
coram nobis abnegauit, ac se a tali crimine penitus inculpabilem et
immunem fieri affirmabat, Quarum parcium proposita nos audientes et
percipientes, tali Iudicio duximus determinandum et Iudicandum,
Quod ipse prefatus Georgius duodecimo se personis sacramentum de-
ponere teneatur *Iuxta antiquam et approbatam legem districtuum vola-
hicalium* vniuersorum, hoc modo, quod ipse predictum Molendum
ipsius Nobilis Kopaz vna cum Molendinatori suo, ex amonicione
consensuque et informacione predicti patris sui videlicet condam No-
bilis Ladislai Gaman, non succendit et neque eidem predictorum LX
florenorum auri damna contulit, ad id certo per nos sibi designato
termino, tandem ipse Nobilis Kopaz ad Intercessionem multorum
proborum Nobilium virorum annotato Nobili Georgio attracto (igy)
id concessit, quod solum secundum met sacramentum deponere te-
neatur, et hoc sic vt ipse Nobilis Kopaz vnum eligeret et adoptaret
Nobilem quem vellet qui cum predicto Nobili Georgio predictam de-
ponere teneatur sacramentum, quod et factum est, elegitque et ad-
optauit, Nobilem virum Nicolaum de Byzere ipso Igitur termino ad-
ueniente prefatus Georgius recattus vna cum predicto Nobili Nicolao

de Byzere sacramentum vt per nos ad Iudicatum extitit deposuit,
in quo nobis annotatus Nobilis Georgius, contra prefatum Kopaz
quitus expeditus et modis omnibus absolutus remansisse videtur, et
neque de cetero est Impediendus, presencium per vigorem, presentes
tandem *propter carenciam Sigilli proprii districtus*, cum Sigillis no-
bilium virorum Jacobi de Marga, vice Bani ac Andree Judicenobi-
lium, nec non Michaelis de Mothnok (ac Demetri de Machkas feci-
mus confirmare, Scriptis loco vt supra feria quinta in festo videlicet
(Barn) habe. . . . Anno domini Millesimo quadringentesimo LXX-mo
octauo.

(Eredetie papiron a Sombory család levéltárában. Szöveg alatt
4 apró peesét.)

1484.

Mathias dei gracia Rex Hungarie Bohemie etc. Fidelibus no-
stris Capitulo Ecclesie Orodensis Salutem et gratiam Cum nos con-
sideratis fidelitate et seruiens fidelis nostri Egregy Jacobi Gerlysthey
per eum Sacre imprimis dicti Regni nostri Hungarie Corone Et
deinde Maiestatj nostre cum omni fidelitatis constancia exhibitis et
impensis, possessiones *Gerlysthe Jalsanyeza Rudarja Bostnyk prili-
pocz Hernyak Muregna et Zelyste* vocatas omnino in districtu de
Halmas existentes habitas In quarum pacifico dominio Idem Jacobus
precessores suos ab antiquo perstitisse seque persistere asserit etiam
de presenti Simuleum omni Jure nostro Regio si quod in eisdem
qualitereumque haberemus Aut nostram ex quibuscunq; causis vrs
modis et racionibus concerneret Maiestatem Ac pariter cum cunctis
erandem vtilitatibus et pertinens quibuslibet, premissis sic vt
preferatur stantibus et se habentibus Memorato Jacobo Gerlysthey
suisque heredibus et posteritatibus vniuersis vigore aliarum littera-
rum nostrarum nostre nove donacionis titulo superinde confectarum
imperpetuum contulerimus vellamusque eundem in dominium eorun-
dem per nostrum et vestrum homines legitime facere Introduci
Mandamus igitur fidelitatj vestre firmiter quatenus nestrum mittatis
hominem pro testimonio fidedignum quo presente Lazarus de
Bohonyth aut Georgius Thyzonicza vel Stephanus de *Machoris* Alys

absentibus homo noster ad facies predictarum possessionum vicinis et commetaneis earundem inibi legitime convocatis et presentibus accedendo Introducat prefatum Jacobum in dominium earundem Statu atque easdem eidem premisse nostre nove donacionis Titulo perpetuo possidendam Si non fuerit contradictum Contradictores vero si qui fuerint evocet eos contra annotatum Jacobum nostram personalem in presenciam ad terminum competentem rationem contradiccionis eorum reddituros Et posthec huiusmodi Introduccionis et Statucionis seriem cum contradictorum et Evocatorum si qui fuerint vicinorumque et commetaneorum qui premisse Statucionis intererunt nominibus terminoque assignato Eidem nostre personali presencie fideliter rescribatis Datum Bude In festo Beati Mathie Apostoli Anno domini Millesimo quadringentesimo octogesimo quarto Regnorum nostrorum anno Hungarie etc. vigesimo sexto Bohemie vero quinto decimo.

(Küül: Fidelibus nostris Capitulo Ecclesie Orodienis pro Egregio Jacobo Gerlysthey Statutoria et Introductoria.)

(Öldalvást: Execucio facta fuit feria quarta proxima post festum beati Marci Euangeliste proxime preteritum homo Regius Lazarus de Bohowyth noster vero dominus ladislans lector vicini et commetanei Georgius Thizawycza Stephanus Machwrýsý ladislans Banyay et Johannes de dicta Machwrýsý.)

(Eredetie a gyulaféhérvári káptalan levéltárában. Zárlatán vörös pecsét nyomával. *)

*) Az értekezésem tárgyára vonatkozó több okleveleket nem közölhettem, mert az akadémiai ügyrend szerint, az értekezés öt ívnél többre nem terjedhet.

NÁDASDY TAMÁS

ELSŐ KÖVETSÉGE

ERDÉLYBEN

1540.

SZILÁGYI SÁNDOR

RENDES TAGTÓL.

(Olvastatott a Magyar Tud. Akadémia 1876. január 24-iki ülésében).

BUDAPEST, 1876.

A M. TUD. AKADEMLIA KÖNYVKIADÓ-HIVATALA

(Az Akadémia épületében.)